

Сашко Дерманський

СТОНАДЦЯТЬ ХАЛЛЕП

Остана Квіточки

А-БА-СА-ГА-ЛА-МА-ГА

Сашко Дерманський

СТОНАДЦЯТЬ
ХАЛІЕП
Остала Квіточки

Сашко Дерманський
Стонадцять халеп Остапа
Квіточки

Чудо

Чарівної, запахущої липневої ночі в однієї мами знайшовся хлопчик. І на перший погляд нічого в тому дивного не було. Не сталося ніякої несподіванки, бо та мама знала, що така подія має трапитись, і з нетерпінням чекала на неї, і навіть спеціально прийшла до спеціального пологового будинку. Що вже й казати про всякі чудеса чи, скажімо, okazії. Нічого про них казати, бо ні okazій, ані тим паче чудес, взагалі не передбачалося. Але ж на те вони й okazії, на те вони й чудеса, щоб траплятися зненацька, без попереджень.

Отже, народився собі хлопчик. І, що не кажіть, це вже саме по собі чудо з чудес. Бо могла б з'явитися дівчинка, еге ж? Чому саме хлопчик? Хто може пояснити? Ніхто. А міг же зовсім ніхто не народитися? Міг. Чому народився? Як так виходить, що фактично з нічого зароджується брунечка життя, яка згодом з'являється на світ, метляє туди-сюди рученятами-ноженятами, кричить, вимагаючи харчів і любові?..

Тож це лише на перший погляд нам здається, що всілякі там дива бувають лише в казках і в рекламі. А насправді у світі стільки дивовижного! Просто деякі дива стаються так часто, що здаються нам звичними, буденними. Але ж часом відбуваються по-справжньому рідкісні події. От узяти хоча б новонародженого хлопчика, з якого ми почали розповідь.

З доброго дива хлопчик з'явився на світ зубатий. Взагалі-то дітки народжуються беззубі, але іноді, вельми зрідка, буває, що кілька зубчиків у дитини прорізаються ще до народження. Чому так трапилося з цим хлопчиком, ніхто не міг сказати напевно, навіть лікарі дивувалися й розводили руками. Може, тому, що його мама, коли була при надії, полюбляла розгризати зубами волоські горіхи, а може, тому, що якось поїхала до родичів у село і там її кусьнула за литку сусідська коза?.. Хто його знає...

Але ж спочатку про ті зубенята ніхто й не знав. А головне, не знала пухкенька молода акушерка, що зносила всіх новонароджених у спеціальну кімнатку, щоб вони там трохи полежали і оговталися після стресу. Бо ж усім відомо, що під час народження кожне немовля

переживає стрес. Воно й зрозуміло: така відповідальна подія, як народження, випадає не щодня.

Отож жінка, нічого не підозрюючи, несла хлопчика, якого ще й назвати не встигли, несла собі та й чомусь вирішила заговорити до немовляти.

— У-тю-тю! — сказала вона, роблячи вказівним і мізинним пальцями «козу» перед маленьким дитячим личком.

Малюк ніколи не бачив дорослих пальців. І не куштував. Чи то він так уже зголоднів, чи просто вирішив дати козі бій, хтозна, але, не довго думаючи, хлопчик ухопив акушерку за мізинець, притяг його собі до рота і щосили гризнув. З несподіванки й болю медсестра розтиснула руки — і вперше в житті дитячко відчуло на собі дію двох сил: сили земного тяжіння й сили слова.

— Стонадцять халеп тобі на голову! — зойкнула вкушена медсестра...

Як на біду, саме в ту мить від підступного і дошкульного укусу кажана прокинувся Вельзепер.

Зафіксовано!

— Йой! Горів би ти в пеклі та в смолі варився! — заскавулів худий, як трясця, Вельзепер і ледь не беркицьнувся з незручного металевого крісла. — І коли вже витруять цю кусючу погань?! Розплодилося тут, як мух на свинарнику. Начальство зовсім не дбає про умови праці...

Він відірвав від спини кажана й пожбуриг геть. Бідолашна летюча миша втелющицалась у розкриті дверцята електричного трансформатора й повисла на безладних жмутках дротів.

Наступної миті Вельзеперів гнів змінився на радість: на пульті, за яким він сидів, а саме в секторі прокльонів і заклять, скажено миготіла пекельно-червона лампочка. Стрілка прокльонометра під нею зашкалювала.

— Є! — вереснув нечистий. — Є! Є! Є! Шестибальний — не менше! Є!

Вельзепер прожогом смикнув за великий важіль у формі змія. — Отак! Хе-хе! Зафіксовано! — шаленів від щастя оператор зловловлювача. Широкий екран у центрі пульта тут-таки відреагував на посмик важеля, засвітившись багряними рядками літер:

Вид прийнятого сигналу: прокльон

Категорія сигналу: несвідомий

Сила сигналу: 7 балів

Продуцент (проклинай): Анжела Джолівна Марущак

Реципієнт (проклятий): ім'я відсутнє... Квіточка, стать чоловіча

Оператор зміни: недодідько вищого рівня Вельзепер Невмивака

— Сім! Навіть сім! — бісився від радості Вельзепер. — Сім балів! Оце вже шанс! Оце поталанило! Нарешті й мені всміхнулося щастя! Давно пора, засидівся вже на вищому рівні, стирчу на поверхні, наче здохла риба. Годі! Тепер мене точно переведуть у дідьки, тепер точно, ніде не дінуться! Може, навіть дадуть шефство над якоюсь пропашою душею. А що? Я вже готовий. Досить протирати хвоста за цим розтриклятим пультом! Ось тепер, Вельзеперчику, — потирав руки куций, — у тебе райське життя почнеться, бути тобі дідьком! А там і до гаспидського чину недалеко. Хе-хе! Пора, пора на нижчі рівні...

Хоч Вельзепер і любляв придушити комарика під час нічної зміни, але який тут може бути сон? Розбурхані мрії кажанами роїлися у темній його голові й не давали заснути. Полонений мріями, недодідко не одразу відчув запах паленої шкіри. Та й хіба ж у пеклі когось здивуєш таким духом? Проте й підозрілого тріскотіння, що долиняло від трансформатора, Вельзепер теж не почув. Аж раптом усі лампочки й екрани зловловлювача враз погасли.

Покарання

Два великі демони зі страшними сокирами в кігтистих лаписьках вели Вельзепера кам'янистим сірим коридором. Їхні вогняні загривки палахкотіли й плювалися розпеченими краплями, наче пересмолені смолоскипи. Задній конвоїр увесь час підганяв недодідка, боляче штрикаючи зброєю йому поміж лопаток. Однак передній демон зовсім не квапився і плентався, наче на завтра. Вісім його довжелезних хвостів зміїлися просто у Вельзепера під ногами. Сердешному недодідькові доводилося раз у раз підстрибувати і витанцьовувати, щоб часом на котрийсь із них не наступити.

Троє нечистих минали ряди масивних кованих дверей обабіч коридора. Вельзепер ледве встигав читати написи на них: «Відділ гріхопадіння», «Відділ теорії зради», «Відділ шкуродерства», «Відділ практичного смоловаріння», «Відділ вдосконалення падлючої підготовки кадрів», «Відділ обліку та реєстрації грішників», «Секретний відділ», «Консульство РФ»...

Передній демон раптом спинився як укопаний перед наступними дверима, і під Вельзеперовою ратицею хруснув хрящ його хвоста.

— Виба... — промимрив недодідько, але тут-таки отримав страшної сили штурхана в потилицю.

Вельзепер, відчинивши собою двері з написом «Відділ фіксації лихослів'я», влетів у простору приймальню. За столом поралася біля смоловарки молоденька фурія.

— А, — секретарка кинула ковзкий погляд на прибулого. — Вони вже чекають. Сердиті-і-і... — промовляючи останнє слово, секретарка багатозначно вказала поглядом на табличку внутрішніх дверей. Напис на дощечці сповіщав:

Керівник відділу

гаспид нижчої категорії

Люцивул Шкварчак.

— То що, ходімо? — спитала фурія, беручи тацю з чашкою кип'яченої смоли.

Вельзепер дивився на бісичку як баран на нові ворота, і геть забув, де він зараз і навіщо.

— Ну, довго стоятимемо? — фурія кілька разів кліпнула, і її великі очі видалися Вельзеперові такими прекрасними й бездонними, що йому й мову відібрало.

— Агов! — секретарка помахала перед недодідьковим носом долонею. — Ви збираєтесь заходити?

Вельзепер стрепенувся і промовив:

— Аякже. Тільки ви йдіть перша.

Секретарка поправила ріденьку зачіску й штовхнула двері.

— А, Горзулія, — зустрів її начальників голос. — Давай сюди. Сірки не забула покласти?

— Та ж ні, пане, три ложечки — як ви любите, — покірливо відповіла фурія.

— А хто це там за тобою ховається? — начальник помітив Вельзепера.

— Це... це я, — озвався недодідько. — Викликали?

— Вельзеперд?! — блиснув очима Люцивул.

— Е-е-е... Ні. Тобто не зовсім. Я Вельзепер.

— Байдуже. Це ж ти сьогодні чергував на пульті?

— Та це... я був.

— А нащо ж ти, дідьків сину, зіпсував усю електроніку?

— Це... це не я, пане Шкварчак, їй-чорту, не я, — промимрив Вельзепер.

— Не бреши мені! — ревнув Люцивул. Він так брязнув об стіл смолярною ложечкою, що та аж розм'якла й прилипла до кам'яної поверхні.

— Я не брешу, пане Шкварчак, — не чувся від страху Вельзепер, — це кажан залетів у щит і влаштував коротке замикання. А я... я зафіксував прокльон, чесно, семибальний прокльон.

— А як я дізнаюся, що ти не брешеш, Вельзеперде? — ошкірився гаспид. — Вивів з ладу устаткування! В таку неспокійну годину! В час, коли грішники розперезалися далі нікуди, все мітингують, качають права, їм, бач, два вихідних на тиждень подавай! Вічні муки їх, бач, не влаштовують! То смолу їм у казанах щодня міняй, то ще їм якоїсь дурниці закортить!.. А ти... Ти в такий момент мені апаратуру надумав

палити?! А що, як це диверсія, га?! Може, ти в яку підпільну грішницьку організацію вплутався, кажи?!

— Та ні, ні, не вплутався, це правда, повірте! — скавулів нещасний Вельзепер, — я вам не брешу.

— От і погано, що не брешеш! — несамовито ревнув начальник. — Дуже погано. Теж мені праведник знайшовся! Ти ж чорт, а не янгол, га!

— Не янгол, не янгол, ваша низькосте.

— То повинен брехати, а не правду тут мені розказувати. Правду я й без тебе знаю, голубе! Спалив ти дорогу апаратуру — оце й уся правда! Так що нема тобі прощення!

— Я виправлюся, я більше не буду, — далі скімлив недодідько. — Дайте мені шанс, благаю! Це ж не я винен, це ж усе через кажанів!

— Через кажанів, кажеш, — Люцивул зробив ковток смоли й прицмокнув: — Гарно, гарно Горзулія заварила, хоч сірки можна було трохи більше покласти. То кажеш, кажани, Вельзепуку?

— Я Вельзепер, пане, — несміливо виправив той начальника.

— Байдуже. Є в мене одна ідея, дорогенький, дам я тобі шанс спокутуватися.

— Ой, дякую, ой, дайте, дайте, я на все готовий!

— От і добре, — потер лапи гаспид. — Зведеш із пекла кажанів — приходь, побалакаємо про твою подальшу долю.

— Кажанів?

— Кажанів, кажанів, Вельзесмерде, таких, з крильми.

— Усіх?

— Ні, через одного! — насмішкувато пирхнув Люцивул. — Звісно, що всіх. До ноги! Здохайся їх, Вельзекаку, бо не бачити тобі нижчих рівнів, як вужеві ніг.

— З Долини чи?..

Увесь підземний світ ділився на дві основні частини. Перша (власне, це й було пекло) називалася Вогняною Долиною. Тут мешкала й працювала вся нечисть, а на безмежних тутешніх полях з казанами та сковородами відбували кару геть усі грішники верхнього світу. А довкола Долини розташовувалася зовнішня частина пекла — гориста місцевість, прозвана у просточорті Шпичаками диявола.

— Та ні, не тільки з Долини, — начальник затряс покрученим пальцем перед недодідьковим носом. — І Шпичаки твої, ясно!?

— Але ж... Але ж це неможливо! — аж сів бідолашний недодідько.
— Спекатися всіх кажанів у всьому пеклі — це ж ніяк не можна...

— І хто тут мені варнякає про неможливе? Чи це не той зміючий син, що вхекав геть усе фіксувальньо-вимірювальне обладнання?! Коли пульта палив, ти не казав, що це неможливо, га? Не казав, питаю?

— Ні, — ледь чутно промимрив Вельзепер.

— То що ж ти мені тут корчиш із себе немічного? Ти хоч знаєш, яким боком мені та апаратура вилізе? У нас же такої немає, її ж з верхнього світу через десяті руки діставати треба. Ану, геть з моїх очей! Іди берися до роботи! Винищиш усіх кажанів — приходь. Тоді, може, й подам твою кандидатуру на пониження. Хочеш бути дідьком?

— Хочу, пане. Але ж це довго. Я ж навіть за рік не впораюсь. Та й за п'ять також...

— Мене це не хвилює. Вшивайся звідси! Горзуліє, проведи Вельзепшика і перекажи сторожі, нехай спровадять його до санстанції. Я зараз туди зателефоную й попереджу їхнє начальство.

У приймальні секретарка співчутливо глянула на недодідька й знічено знизала плечима: нічим, мовляв, не можу допомогти.

— А... а вас Горзулія звати? — якимось дивом наважився спитати Вельзепер.

— Угу, — кивнула секретарка, відчинила двері в коридор і сухо кинула демонам:

— Наказано відвести до санстанції і лишити там для відбування виправних робіт.

— А мене Вельзепер, — стиха промовив недодідько. — Бувайте.

— Чао-какао, Вельзеперде!

— Вельзепер. Без «д», — зітхнувши, зронив недодідько і вийшов до конвойників.

— Хм, чудний якийсь. Яка мені різниця, як кого звати? Хоча... щось у ньому таки є, — усміхнулася сама до себе секретарка, сіла перед овальним настільним дзеркальцем і задумалась.

Несвідома категорія

Не встигли за Вельзепером зачинитися двері, як телефон не столі Горзулії задзеленчав наче навіжений. Секретарці кольнуло в грудях від неприємного передчуття.

— Відділ фіксації лихослів'я! — якомога бадьорішим голосом відповіла фурія.

— Відділ технічного обслуговування турбує! — відповіли в слухавці. — Передайте вашому начальству, що ваш пульт відремонтовано. Там просто запобіжники полетіли, так що можете користуватися.

— А дані, останні дані збереглися? — запитала фурія.

— Все там на місці. Кажу ж вам: просто запобіжник накрився. Пам'ять не постраждала. Можете відновлювати роботу на тій ділянці.

Горзулія легенько постукала до пана Люцивула.

— Щойно дзвонили з технічного відділу. Кажуть, що пульт не згорів, його вже відремонтували й заново підключили.

— От і добре, Горзуліє... Ідіть. Нагадаєте мені, коли я мушу пити бовтанку від нервів. А доти не турбуйте.

— Гаразд, пане Люцивуле. Але...

— Що іще?

— Техніки сказали, що пульт не було зіпсовано. Вони замінили кілька дротиків у щитку і поставили новий запобіжник.

— От і чудово! Що там ще? — починав дратуватися начальник.

— Не гнівайтесь. Просто я хотіла сказати, що ви могли б подивитися останні дані з пульта. Може, той... Вельзе...

— Вельзедрищ, — підказав Люцивул.

— Ні, здається, його якось інакше звати. Але... байдуже. Так от, він, може, й справді зафіксував щось суттєве. І електроніку ж не дуже-то й попував, а ви його так покарали.

— Ота купка лиха? Оте задрипане нещастя? Та воно саме себе покарало, Горзуліє! Не пхайте свого носика не в свої справи.

— Вибачте. Просто я подумала, що він такий...

— А ви не думайте, полум'яна моя. Ви тут не для того, щоб думати, а для того, аби вправлятися зі смолваркою і робити, що я

скажу. Так що припиніть думати про всяке паскудство, краще роздрукуйте мені електронний звіт з того відремонтованого пульта.

— Зараз, зараз, я миттю, — секретарка вискочила з кабінету й кинулася до комп'ютера.

Через дві хвилини звіт уже лежав на Люцивуловому столі.

— Ага, добре, — начальник відділу узявся читати папір. — Ага, таки є прокльон... Сім балів, ага... Ну що ж, Горзуліє, відправте факс із цими даними до відділу втілення прокльонів. Ми свою справу зробили, тепер нехай вони займаються.

— Зараз відправлю, я миттю, — поспішила до приймальні секретарка, та Люцивул зупинив її в дверях:

— Ану, чекайте, чекайте. Зразу не побачив: тут же несвідома категорія... Так, так... От що, дорогенька, зберіть-но досьє на проклиначку. На оцю, як її тут, Анжелу Джолівну Марущак і зареєструйте усе це діло в Програмі захисту проклиначів. Нехай секретний відділ подбає, щоб ця Анжела Джолівна більше ніколи не перетнулася з проклятим і, чого доброго, не попросила в нього вибачення. Бо ж тоді все піде коту під хвіст, прокльон буде знято.

— Невже ви думаєте, що вона ще коли-небудь зустріне того малюка? — здивувалася секретарка.

— Думаю чи не думаю, але краще підстрахуватися, золотко. Бо ці несвідомі прокльони — таке слизьке діло, що ну його. Зробіть, що я сказав, Горзуліє, нехай перекваліфікують ту жіночку, переведуть кудись у іншу галузь. Щоб вони вже ніколи не трапились одне одному, навіть якби й раптом щось прознали про цей прокльон і захотіли стрітися.

СВЯТО ЗНАНЬ

На подвір'ї Глинятинської семирічки було де яблуку впасти. Нечисленні школярі стояли ріденькими рядами, тримаючи в руках букети айстр і гладіолусів, зрізаних щойно зранку мамою чи бабунею у квітнику під хатою. Усі — від першокласників, яких було всього двоє, до семикласників, яких було аж восьмеро, — уважно слухали директора школи Павла Панасовича, вже доволі літнього чоловіка. Він поправив картату краватку і врочисто розпочав першOVERесневу лінійку.

— Дорогі діти, дорогі батьки, дорогі вчителі! — промовив директор і прокашлявся. — Але в першу чергу — дорогі діти! Ви дуже дорогі для всіх нас. Тому в цей урочистий, не побоюсь цього слова, дорогий день, я хочу сказати. Хочу сказати вам такі слова. Дорогі мої, сьогодні, в цей прекрасний день, коли осінь викрадає в літа ключі від світу і ховає в свою щедру, плодоносну кишеню, а наші пернаті друзі вже збираються в далекі мандри, щоб прокурликати нам з небес своє прощальне «курли», ніби кажучи: прощайте, прощайте, лишайтесь тут, а нам вже летіти й летіти! Та в такі предалекі краї, що...

Погляд Павла Панасовича поринув в осіннє небо, а руки він розкинув так широко, ніби хотів те небо обійняти — від краю й до краю. Завуч Парасина Павлівна, що стояла поруч, смикнула директора за рукав:

— Павле Панасовичу, лінійка.

Директор опустився на грішну землю, здивовано обвів поглядом присутніх, потім прокашлявся й продовжив свою промову:

— Дорогі мої, ми з вами зібралися на нашому прекрасному, дорогому й приємному нашим очам подвір'ї школи. Зібралися, щоб розпочати новий навчальний рік у нашій славній Глинятинській школі номер... гм-гм... без номера. Як завжди, найдорожчими для нас є наші першокласники, — продовжував Павло Панасович, — наше поповнення, хоч воно цього року й не дуже... не дуже повне. Та менше з тим. Дорогі мої, нумо привітаймо в наших дружних школярських лавах. Привітаймо цих найменших гризунів. Гризунів, так сказати, граніту науки. Прошу, ось вони!

Старенька вчителька молодших класів Ніна Силівна узяла першокласників за руки і вивела на центр подвір'я. Це були хлопчик і дівчинка. Хлопчик, похнюпившись, волік погляд по асфальту, а дівчинка сполохано позирала з-під велетенських бантів то на школярів, то на директора, то на купку батьків, бабусь і дідусів, що привели їх сюди.

— Ось вони, дорогенькі наші! — сявав у замилюванні директор школи. — Бережімо їх, допомагаймо їм, плекаймо і жаліймо, бо вони — наше майбутнє, наше дороге, наше найдорожче і... і наше найдорожче. Шкода, що нам бракує. Бракує не тільки учнів, нам бракує ще й учителів, дорогі мої. Так, педагогів, які б віддавали. Віддавали нашим діточкам найдорожче, найкраще, що в них є. Тобто своє серце. Щодня по шматочку і щодня — по найкращому, найпалкішому та найгарячішому. І якби ті шматочки хтось зібрав у одне — то вийшло б величезне, палке, гаряче-прегаряче, переповнене любов'ю до ближнього, співчутливе, доброзичливе, щире, потужне, наче тисяча ракет, що летять і летять у космічній безкрай, несучи вістку від людства про нас із вами, про наші радощі та жалі, наші...

— Павле Панасовичу, — знову смикнула директора завуч, — лінійка.

Павло Панасович отямився, щось пробурмотів сам до себе і продовжив говорити уже не з космосом, а з дорогими школярами та їхніми родичами:

— Але на жаль. На жаль, у нашій багатій на традиції Глинятинській школі бракує. Тобто бракує вчителів.

— І тюлю на вікна! — подала голос Парасина Павлівна.

— Так, — кивнув директор, — цього року ми сподівалися на прихід нового. Я маю на увазі не тюль, а нового вчителя — молодого, перспективного, культурного і вихованого. Такого, який би власним прикладом прокладав шлях. — Директор звів очі до неба, широко розкинув руки, та завучка була вже наготові. Вона смикнула директора за полу піджака.

— Павле Панасовичу! Лінійка!

— Лінійка, — машинально повторив директор. — Тож я кажу про прокладача. Тобто про викладача. Про вчителя, який прокладав би вам, дорогі діти, світлий шлях у Країну знань. Але, дорогі мої, він чомусь не з'явився. Хоча райвно обіцяло і направило. Направило до нас

молодого вчителя. Та його немає. Хоча ми так сподівалися. Ми так ждали. Але не діждалися. Поїли, як то кажуть, усі жданики, а його нема. Проте це не затьмарить нам дорогого й пресвітлого Свята знань! Ми не будемо сумувати. Ні! Сьогодні на подвір'ї нашої славної школи вкотре продзеленчить. Продзеленчить перший дзвінок — і всі ми скажемо: «Добрий день, рідна школо!». Ми з оптимізмом будемо дивитися в майбутнє. Бо воно, повірте, світле й щасливе! І воно, дорогенькі мої, вже десь дуже близько. Воно йде до нас семимильними кроками. Поспішає на всіх вітрилах, щоб змінити наше з вами життя...

Останні директорів слова потонули у хвилях оплесків.

Подорожній

Битим польовим шляхом петляла стара скрипуча підвода. Її було чутно здалеку. Не так підводу, як її господаря, котрий правив запряженою в неї конячиною. Звіддалік було чутно, як дідусь свариться зі своїм транспортним засобом.

— Соп, Сива! Соп, кажу, чи вже оглухла?! А диви, диви, яке худобисько! Чи ти голодна?! Диви на неї... соп, наче вона тої трави не бачила, соп!..

Коняка весь час звертала з дороги, щоб скубнути на узбіччі якоїсь трави. В дідусеві плани це, певно, не входило, бо він постійно намагався вивернути-таки на дорогу. Керманіч вирівняє підводу, а вперта кобила знову суне на узбіччя, той тягне віжку на себе, а вона далі цупить воза вбік. Обоє так захопилися протиборством, що мало не наїхали на юнака, що простував тим самим шляхом.

— Здрастуйте, діду! — привітався парубок. — До села підкинете?

— Тр-р-р, Сива, тр-р-р-р, горіла б ти ше пуголюком!.. Сідай, сину, на ходу, бо такої впертої кобиляки... — т-р-р-р, кажу, Сива! — ...і в Гамериці нема! Шоб воно тобі коли послухалося — та ніколи в світі. І нащо я тут на підводі з віжками сиджу? Хіба для краси... тр-р-р, Сива! Коли ти вже виздиhaєш!..

Юнак закинув на підводу велику спортивну сумку й на ходу сам заплигнув на краєчок.

— А ти хто такий будеш? — спитав, обернувшись до пасажира, дідусь-фірман. — З гóрода, мабуть, бо, бачу, не сільський, я в селі кожного знаю.

— Так, з міста, — кивнув хлопець, заправляючи пасма неслухняного русого волосся за страшенно відстовбурчені вуха. — А вас, діду, як звати?

— Припічком мене в селі кличуть. А звати Михайлом. Соп, Сива! Осьо приїдемо додому, то вівса дам, нащо тобі та трава. Соп!..

— А мене звати Остап, — відрекомендувався хлопець. — Остап Квіточка.

Не встиг він до кінця вимовити власне прізвище, як Сива рвонула з місця, наче «Ламборджіні».

Підвода шарпонулася, Остап змахнув руками і шкереберть, розчепіривши руки й ноги, наче жаба, полетів на запилену дорогу. Коли він протер очі від пилу, то побачив лиш густий стовп куряви, що здійнявся за конякою. Десь там, усередині пилу, торнадо, підстрибувала на гарбі Остапова сумка з усім його нехитрим скарбом.

Остапів талант

Хлопець, щось весело мугикаючи собі під ніс, ішов польовою дорогою. Час від часу він звертав на обочину, щоб зірвати там якісь не відомі йому бляклі квіточки. Якби хто побачив і почув зараз юнака, то ніколи б не подумав, що не далі як півгодини тому причмелена конячина чкурнула хтозна-куди з його речами. Ні, Остап не побивався за пропажею. А навіщо? Якби він журився після кожної неприємності, то смутнішої людини на землі просто не було б. Адже Остап Квіточка мав безперечний талант устрягати в халепи.

У дитсадочку хлопчик часто перевертався з горщика, а під час обіду в його тарілці любили топитися мухи, та ще й на диво дебели; у школі він отримував найбільше щиглів від старшокласників і частіше за всіх попадався на очі сердитій прибиральниці бабі Жені; а в інституті Остапові постійно не таланило на екзаменах: він увесь час витягав білети, на котрі не знав відповіді, а його шпаргалки викладачі знаходили, хоч би де він їх ховав.

Хоч би за що Остап Квіточка брався, на нього скрізь і завжди чигали не зовсім приємні несподіванки й сюрпризи.

Якось у зоопарку у нього вцілила власним гівенцем макака, а коли він написав на табличці біля мавп'ячого вольєра «Обережно: мавпи дуже влучно кидаються гівенцями!», його впіймали працівники зоопарку, добряче нам'яли вуха і витурили геть, не давши продовжити екскурсію.

Словом, у житті хлопця халепи були таким самим буденним явищем, як сніданок, обід і вечеря. Різниця лише в тому, що іноді вони траплялися не тричі на день, а частіше.

Тому-то Остап і не переймався. Яка користь з журби й переживань? Ні, це йому не пасує, краще посміхатись і радіти життю. І Остап радів.

Спочатку, щоправда, він часто замислювався про те, чому він такий невдатний, але нічого путнього придумати не міг. Воно й не дивно. Бо ж хлопчина зовсім не пам'ятав тієї важливої ночі, в яку він народився і був проклятий. Так само, як безневинно вкушена ним тітонька акушерка нічого не знала про свою прабабцю. А прабабця її була знатною відьмою і знала море всяких прокльонів і заклять. Тож добра

частина її відьомської кебети передалася акушерці, котра в хвилину раптової, хоч і миттєво-мимовільної люті, сама того не бажаючи і не відаючи, накликала на бідолашного хлопчика безліч халеп. Добре, що хоч устигла над самісінькою підлогою впіймати малюка за вуха.

Саме відтоді Остап зробився дуже клаповухий і дуже невезучий. Скільки тих халеп скоїлося, годі й рахувати! Неприємності чекали на Остапа щодня і щокроку, сипалися на нього, наче хрущі на вишню. Проте хлопець їх і не рахував, і не брав близько до серця.

Ось і тепер, відпочиваючи, сидів при дорозі і весело заплітав біленькі й жовтаві квіточки у великий вінок, а скінчивши роботу, поклав плетеницю собі на голову, встав і, усміхнений та щасливий, рушив до села.

Остап не знав, які неприємності спіткають його попереду, як не знав і ще одного: майже двадцять чотири роки тому халепи почалися не тільки в нього — вони прийшли в життя ще однієї... істоти.

Ні за цапову душу

— А куди це ти зібрався? Ану, давай, залазь назад у торбину! Ану, не кусайся! Не кусайся, кому кажу?! Ой! Ой-ой! Востаннє попереджаю: припини кусатись, бо і я зуби маю! Не провокуй мене, бо... ой! То ти так! Ой, болить! Ой-ой!

З часом до всього можна звикнути. За багато років Вельзепер при звичаївся і до своєї нової роботи, і до задушливого духу печер, в якому так любили збиратися цілими колоніями летючі миші; а його очиці навчилися бачити в печерній темряві незгірш, ніж при спалахах геєни вогненної. Проте він так і не спромігся звикнути до пекучих кажанячих укусів. Але, як кажуть, з вовками жити — по-вовчому вити. В миті разючого болю, осатанілої люті і дикої образи на перетинчастокриле плем'я він і сам починав кусати своїх кривдників. Гай-гай, а хто б не кусав на його місці? Може б, дехто й витримав двадцять три роки безневинного глуму, але колишній оператор зловловлювача, а нині й сам вловлювач, ловець, нишпорка і нищитель, чільний кажанолов на все пекло Вельзепер Невмивака стомився терпіти. І він, укушений вже, мабуть, чи не втисячне, пускався в шал і гриз кривдників за лапи. Сварився з ними на повен голос, кляв, лаяв найостаннішими словами, напихав ними свою засмальцьовану смердючу торбу. Впіймані тваринки раз за разом вилітали з неї через прогнилі від часу діри, наче бджоли з вулика. І тоді Вельзепер трамбував їх назад, і знову кляв і лаяв, погрожуючи повикушувати їм кадики.

Вельзепер планував упоратися з кажанами за років п'ять, ну, в крайньому разі за шість, а тоді прийти до пана Шкварчака, щоб той, як і обіцяв, понизив його до дідька. Але не так сталось, як гадалось. Він перепробував усі методи: і сільця ставив, і влаштовував пастки-прилипачки, і пробував виганяти барабанним грюкотом, і викурював, і виманював, але звести з пекла цих летючих потворок ніяк не вдавалось. Зрештою Вельзепер вдався до найпростішого способу: він ловив кажанів, виносив у печеру, що мала вихід на верхній світ, і там випускав з торби — щоб летіли собі до людей. Аби тваринки не поверталися назад, діру, що вела в підземелля, недодідько затуляв

каменюкою. Такі печери Вельзепер називав кажанятниками. За багато років недодідько наробив їх кілька десятків по всіх горах.

За перші п'ять років йому вдалося вигнати кажанів з Вогняної Долини, але лишалися ще Шпичаки Диявола. Там усе складалося набагато важче. Серед скель і печер Вельзепер пробув уже понад двадцять років. Увесь цей час він блукав сам-один, зробився самотником і нічого, крім кажанів, не знав і не бачив. Але якось...

Якось в одній з печер він випадково надібав на свого колишнього колегу по роботі — Куця Безрогого.

— Вельзепере, чортяко, невже це ти?! — вигукнув вражений Куць.

— Та я, а хто ж іще? — буркнув у відповідь кажанолов. — Хіба тобі повилазило?

— Та ж давно вже не бачились. Ох і поскубло тебе життя, друже! — придивлявся, не вірячи сам собі, Безрогий. — Висох на чорносливину, заріс, а поси-и-вів!..

— Та поскубло, Куцю, поскубло ще й побило! — ремствував Вельзепер. — Тяжко, тяжко спокутую свою недбалість.

— Про яку недбалість ти торочиш? — здивувався співрозмовник.

— Та як же про яку? Про ту саму. Я ж винен, що попусувалося все обладнання у нас на роботі. Спалив же я тоді пульта — то й воюю тепер з кажанами, щоб їм добра не було.

— Тю на тебе! Верзеш казна-що! Нічого ти не спалив, на другий же день все полагодили, і дані, тобою зафіксовані, у відділ передали. Усе там працювало, як годинник. Казали, що там просто запобіжники перегоріли.

— Як?! — бідолашний Вельзепер вухам своїм не повірив. — Ти нічого не плутаєш? Тільки запобіжники?

— Кажу ж тобі! На другий день я вже за тим пультом сидів, — запевнив його Куць.

— То це я, виходить... — усе Вельзеперове тіло обм'якло у раптовому безсиллі. Він так і сів на крем'яну долівку. — То виходить, що я... як же це? Га? Як же?.. То я ні за цапову душу стільки років... — він так блиснув на Куця очима, що той аж зіщулився.

— А я що? — позадкував Куць. — Я ж нічого такого. Я чортик маленький, моя хата скраю...

— Та знаю, знаю, що ти такий, як і я, — махнув рукою Вельзепер. — Але ж чому начальство?.. Вони ж там у відділі всі знали!.. Невже й

вона... вона теж знала...

— Це ти про кого? Що це за «вона»? — Куцеві очі блимнули цікавістю.

— Та, — відмахнувся Вельзепер. Він удав, що це зовсім-зовсім неважливо, хоча... Він мав на увазі ту прекрасну секретарку у приймальні начальника їхнього відділу. З того дня, як вона підкорила його своїми бездонними очима, Вельзепер дуже часто згадував милу фурію, по сто разів смакував на язиці її ім'я — Горзулія, але тепер... тепер він був сердитий на цілий світ. Він не став нічого пояснювати Куцеві, лиш вигукнув просто йому в морду:

— Так, годі! Зараз же йду до нашого начальника! Як його там, я вже й забув...

— Куди це ти зібрався йти? — спитав Куць.

— Прямо у відділ піду. Нехай виправляє! Нехай мене дідьком робить! Або ні, не дідьком — зразу гаспидом!

— Не зробить, — кинув Куць. — Бачу, ти геть поміж кажанів здичавів, не знаєш, що в пеклі робиться... Він уже не начальник. Та й відділ давно не працює. Оце вже чотири роки...

— Як не працює? — остовпів Вельзепер. — Ну... ну, тоді я до іншого начальства піду. Та за таку несправедливість я навіть... я навіть у секретний відділ поскаржуся.

— І секретний відділ уже тю-тю, — гмикнув Куць. — Жодного відділу вже немає.

— Як? — остовпів нечистий. — Що ти мені городиш, га?! Як таке може бути?

— Я правду кажу, Вельзепере, багато що змінилося, доки ти тут кажанам дулі крутив.

— Ну... ну... я тоді... тоді я до самого... до самого... сам знаєш, до КОГО я... піду...

— Пізно, — на диво спокійно махнув рукою Куць. — Він тепер теж нічого не вирішує.

— А... а хто ж вирішує? — зовсім отетерів кажанолов. — Невже?... — Вельзепер питально звів очі вгору.

— Ні, і навіть не він.

— А хто? — від хвилювання недодідькові аж у горлі пересохло.

— Грішники, — випалив Куць. — Чого ти на мене так вирячився? Вже чотири роки нашим пеклом керують грішники. Саме стільки

минуло від їхнього повстання. Мітингували-мітингували, а тоді зчинили такий заколот, що куди там! Ми й чхнути не встигли, як вони захопили владу. Тепер не ми їх, а вони нас у казанах варять.

Вельзепер спробував ковтнути слину, але закашлявся:

— Ка-хи! Ка-а-хи-и-и! Чортівня... ка-а-а-хи-кхи-ихи... якась...

— Отакі-то справи, колего, — прицмокнув язиком Куць, луплячи Вельзепера кулаком по спині. — І ніякої чортівні. Не віриш — спустися в Долину й переконайся. А я не піду, бо там таке робиться: сім шкур з нашого брата луплять. Я ледве звідти ратицями наживав. Оце в горах переховуюся. Але взагалі, думаю нагору пробиватися, там тепер безпечніше.

— То це ж я що, — процідив Вельзепер, — тепер уже ніколи не стану гаспидом? Ніколи?.. — він заплющив очі і стис кулаки. Здавалося, увесь його багатолітній відчай зібрався тієї миті до купи в знеможених грудях і, не в силі більше триматися там, вихлюпнувся назовні розпачливим криком.

Байбак

Сонечко поволеньки піднімалося над полями. Перший осінній день обіцяв бути погожим і теплим.

Остап квапився: вийде не дуже гарно, якщо він запізниться на роботу у перший же день. Ні, він постановив собі одразу справити на своїх колег і начальство приємне й незабутнє враження. Ну, й на підлеглих, звісна річ. Тому всілякі там запізнення зовсім не входили в його плани.

Дорога, що звивалася між скошеними ланами, вивела Остапа на пагорб. Далеко попереду, за ріденькою лісосмугою, виднілися перші хати. Остап зиркнув на годинник. «Ні, не встигну, — подумав він, — треба поквапитись». І юнак побіг.

Біг він, долаючи силу опору вітерця, що чіплявся йому за вуха. І все було б добре, такими темпами Остап точно устиг би до початку робочого дня, але на дорогу, просто йому під ноги, раптом вискочило щось волохате. Хлопець заточився і з усього розгону заорав носом у дорожній пил.

Піщано-жовта спина пухнастого звіра, що так нахабно збив Квіточку з ніг, майнула в густі бур'яни.

— Стій! — вигукнув Остап. — Стій!.. І звідки ти тут узався? Ану, стій, бо все одно дожену, стій!

«Дивно, — міркував юнак, женучись за тваринкою, це ж нібито байбак. Звідки тут байбаки — вони ж у цих краях не водяться. Цікаво, цікаво... Чи, може, то й не байбак? А що ж воно таке? Нічого, зараз розберемося, дай-но тільки наздогнати...»

— Стій, зупинися, я хоч тебе роздивлюся! — гукав Остап, що вже геть звернув з дороги, переслідуючи дебелого гризуна.

Байбак мчав, не озираючись. Він не дуже любив, щоб його роздивлялися. Аж ось гризун добіг до чималенької нори і, зупинившись на мить і зиркнувши-таки на свого переслідувача — ну от, мовляв, і все, бувай здоровий, — гулькнув під землю.

— От, зараза! — відхекуючись випалив Остап. — У нору, так? Ні-ні, цього не буде, Остапа Квіточку ще ніхто безкарно з ніг не збивав...

ну, принаймні, не всякі там байбаки. І де ти тут узявся, га? Вилазь! Вилазь, кажу! — Квіточка став рачки і зазирнув у темний отвір.

Звідти на нього глипали байбакові очі.

— То ти оце так, ге, — бурчав Остап, — у нору, і до побачення? Е, ні, голубе. Як у нору, то в нору...

Хлопець глибоко вдихнув і засунув голову в темну, вологу діру. В норі стояв спертий тваринячий дух. Щойно Остапові очі трохи призвичаїлися до темряви, він побачив байбака, що сидів навпроти й з цікавістю дивився на незваного гостя.

— Здоров був, — привітався Остап. — І нащо ти мене завалив? Але ж і тхне тут у тебе. Провітрювати нору треба, дорогенький.

Спочатку байбак злякався. А хто б не злякався, якби в його помешкання впхалася незнайома голова у віночку. От і гризун злякався. Але, побачивши, що непроханий гість далі не просувається і нічого поганого, нібито, не робить, тваринка зацікавилася вінком і рушила прямісінько до нього.

— Ти чого? — насторожився Остап і хотів витягти голову з нори, але вона чомусь не витягувалася. — Чого тобі, звірюко?! — вже трохи злякано вигукнув хлопець.

У відповідь гризун лише вишкірився, показуючи гостеві дебели жовті зуби, і почав обнюхувати його обличчя.

Поки юнак подумки вгадував, за що буде вкушений перше, тваринка відгризла від вінка на його голові жовту квіточку і заходилася з апетитом її жувати.

— Смачного, — промовив Остап.

Байбак одну за одною оббирав квіти з Остапової плетениці, увесь час лоскочучи Квіточку попід носом вусами, а коли ставав на задні лапки, щоб дістати до верхніх квітів, — то й хутром живота. І ось спертий підземний дух укупі з оцим лоскотанням зробили свою чорну справу. Остап чхнув.

Краще б він цього не робив. Що скоїлося з байбаком! З переляку нещасна тваринка підскочила і тріснулася головою об склепіння власної нори, а потім розвернулася до Квіточки задом і давай гребти землю прямо йому в обличчя.

Остап шарпнувся з нори, та ба — вуха. Тепер Квіточка знав, що його заточило в цьому підземеллі. Вуха, тряся б їх узяла! Вони не

пускали. Розчепірівшись наче, локатори, Остапові вуха зачепилися за краї отвору і ніяк не хотіли вилазити з нори.

І тоді хлопець перепудився по-справжньому. Він лиш на хвильку уявив, що може отак простояти аж до вечора, — і ледь не зомлів. Увечері ж футбол по телевізору!

— Допоможіть! — закричав Остап, але голос його потонув у заплутаних тунелях нори.

Тоді Остап гукнув ще дужче:

— Рятуйте!!!

Нечисте місце

Відчайдушне репетування нарешті-таки пробилося назовні — через один із запасних виходів з нори. Щоправда, спотворене земляним лабіринтом, воно мало чим нагадувало Остапове «рятуйте!», тож із-під землі вилетіло щось приблизно таке: «У-у-уй-й-й!»

Якраз оце «у-у-уй-й-й!» і почуло подружжя Тягниряднів. Чоловік з жінкою проходили неподалік, повертаючись із районного центру, куди вони зраночку ходили базарувати. Тягнирядниха несла в кошику стару облізлу гуску, яку так і не вдалося продати. Хоч як жінка не видавала птицю за молоду і перспективну в плані яець і гусенят холмогорську гуску, проте на базарі ніхто не йняв їй віри. Отже, птиця тріумфально поверталася додому. По всьому було видно, що вона з самого початку не підтримувала ідеї з самозванством. Мабуть, саме про це, задираючи голову в небо, вона й гелготала від самого райцентру, чим добряче драгувала хазяйку.

— Мовчала б ти, проклятуца! — бубніла Тягнирядниха. — Думала на нову хустку за тебе вторгувати, та де там.

— Га-га-га! — з розумінням кивала гуска. — Га-га-га!..

— Ой, хоч мовчи! Мовчи, задрипанко, бо підеш у суп!.. — пригрозила жінка. — Ти чув, Васько: вона ще й сміється з мене...

А гуска зовсім не сміялася, вона скаржилася у вищі небесні інстанції на свою хазяйку, що так підступно хотіла її здихатись.

— Васько, — звернулася до чоловіка дружина, — а візьми-но трохи пронеси цю крикуху, може, хоч у тебе вона вмовкне.

— Канешно, — відбуркнувся чоловік. — Неси, як несеш, — чи ти не бачиш, що в мене й так є осьо?

Тягнирядно пер у кожній руці по целофановому кульку. Один був ущерть наповнений мармеладом, а з іншого ледь не випадав на землю зефір.

— А що воно виє, Васько? — спитала, спинившись, Тягнирядниха, коли до її чуткого вуха вперше долинув Остапів поклик..

— Нехай виє, воно тобі треба? — відмахнувся чоловік. Йому до всього було байдуже, бо ж він цілковито перебував у полоні однієї до млості приємної думки.

А думав Тягнирядно ось про що. Про те, як він повернеться додому і як заколотить собі в двох бідонах чудову бражку. В одному — на мармеладівку, а в другому — на зефірівку. А коли настане слухна година і бражка достойтється, то вижене він собі чистенької, немов сльоза, мармеладівки і духмяної, немов лугове сіно, зефірівки. Отоді він, Василь Тягнирядно, заживе незгірше короля, і розкошуватиме тижнів зо три.

— Ану ж це щось страшне, — не вгавала жінка.

— Та що б там не було, — огризнувся Василь, — а страшнішого за твою матір не буде.

— До чого тут моя мати?! — вибухнула Тягнирядниха. — Не займай моєї матері, бо зараз так і вперіщу! — жінка замахнулася на чоловіка гускою.

Гусці це не сподобалось, і вона з подвоєною силою вистрелила своїми пташиними «молитвами» в небесну синь.

— Та вже не буду, вгамуйся, — відхилився Тягнирядно. — Звідки мені знати, що тут де виє? Ходімо швидше додому.

Тим часом байбак побачив, що таким способом не вижене голову у віночку зі своєї нори, і вирішив діяти інакше. Він припинив гребти на Остапа землю, виліз нагору іншим ходом і пішов роздивитися, що й до чого біля того отвору, звідки й відбулося вторгнення в його досі спокійне байбаче життя.

Біля входу в нору гризун виявив решту Остапа. Байбак дуже здивувався, бо нічого такого розкаряченого він зроду не бачив. Звіря вискочило Остапові на спину, щоб роздивитися краще.

Остап заволав з останніх сил.

— А таки твоя правда, — гмикнув Тягнирядно, — наче щось виє.

— Чувала я, Васько, що тут нечисте місце, — злякано промовила Тягнирядниха.

— Канєшно, — Тягнирядно вирішив пожартувати з жінкою, — тут же перевертнів — як гною.

— Цур тобі, чоловіче, — аж затряслася перелякана жінка, — не буває ніяких перевертнів!

— От дурна баба, — правив своєї чоловік. — Канєшно, бувають, ти ж сама чула, як виє!

— І які ж вони з себе, ті перевертні? — допитувалась жінка.

— Перевернуті, які ж іще! — впевнено відповів Тягнирядно.

— Тю на тебе! Сам ти перевернутий, коли нап'єшся! — мовила Тягнирядниха. — Ото ти і є перевертень, ти мені все життя з ніг на голову перевернув.

— Нерозумна ти, Галю, пустогорова, — зітхнув Тягнирядно. Він так захопився вигадками про перевертнів, що й сам у них повірив. — Бо інакше б знала, що перевертні є на світі, і що на вовків схожі, тільки без голів.

— Так уже й без голів? — здивувалася жінка.

— Канєшно. А то ж як? Ти думаєш, чого вони виють? Бо, перекидаючись через голови, щоб стати вовкулаками, звертають собі шиї. Та й тоді ходять і шукають ті голови по всіх усюдах.

— А як же виють без голів? — жінка запідозрила брехню.

— То ж відірваними головами й виють, щоб знати, де ті голови швидше знайти, — і оком не кліпнувши, бовкнув Тягнирядно.

— Брехня це все, — махнула на нього гускою жінка — і раптом заклала ні жива ні мертва.

— Що таке? — спитав чоловік.

Дружина мовчки вказала вбік. Чоловік глянув туди, куди націлювався жінчин палець, — і сам ледь не зомлів: там справді стояло рачки якесь привиддя без голови. Звідки Тягниряднам було знати, що то неборака Остап Квіточка застряг у байбачій норі і вимахує руками в намаганні скинути з власної спини байбака.

— Господи милостивий! Ти таки правду казав, Васько. Он він, диви, голову ловить, — перехрестилася Тягнирядниха.

— Йосип Дядюк! — аж сів на землю Тягнирядно. — Безголовий... А голова бобряча в нього, хто б міг подумати...

— Тікаймо! — заверещали хором Тягнирядни і, покидавши все, що мали в руках, кинулися навтьоки.

Зловісне «у-у-у-уй-й!!!» врзалося їм у спину.

Докірливе «га-га-га!» долучилося до нього.

Партія порятунку пекла

Куць подався шукати вихід нагору, а Вельзепер, приголомшений почутим, наче мішком з-за рогу вдарений, так і лишився сидіти у напівтемній печері. Куць кликав його з собою, удвох, мовляв, і веселіше, й безпечніше, але недодіько навіть не чув, що той говорить.

Згодом Вельзепер і собі десь поволик напівслухняні ноги, але ні куди він іде, ні навіщо, навіть сам сердега не знав. Він про це й не думав. Усі гадки покинули його. Окрім єдиної: «усе козлу під хвіст, усе козлу під хвіст, усе козлу під хвіст...».

З тяжким серцем плентався Вельзепер пеклом, аж раптом невеселу течію його дум перервав ледь помітний відблиск, що промайнув узгір'ям. В одній з печер хтось палив вогонь. Вельзепер навшпиньки підійшов ближче, аж до самого входу в склеп, і почув голоси.

— Ти чим криєш, паскуднику?! — чувся з печери обурений голос. — Яка дама, яка дама, питаю тебе?! Ану, забери її геть, бо зараз нею тебе нагодую!

— Вибачте, недобачив, — відповів на те інший голос.

— Забирай, бо я тобі так недобачу, що юшкою вмиєшся! Ти, гнидичий гниднику, кого дурити надумав?

— Вибачте, пане Шкварчак, я незумисне.

«Пане Шкварчак... пане Шкварчак, — зашкварчало в недодіьковій голові, — пане Шкварчак... щось знайоме, знайоме до болю, чорти б мене взяли! Шкварчак... Шкварчак...»

Так і не пригадавши, кому ж належить це прізвище, Вельзепер надумав зайти й на власні очі побачити присутніх, щоб зрозуміти, чому ж оцей «шкварчак» так роз'ятрує його нечисту душу.

У печері, біля вогнища сиділи троє. Всі були чортячого роду. Двоє — великий і малий — худі й закучмані, хоча до Вельзепера їм було як до неба рачки. Третій, видно, був колись доволі тілистий, бо ще й тепер мав на собі трохи жиру. Чорти грали в дурня і не помічали зайшого кажанолова.

— Добридень, — привітався недодіько, — чи приймете до компанії?

Присутні скочили на ноги, наче під їхніми ратицями спрацювали якісь хитромудрі пружини.

— Хто такий?! — не так суворо, як перелякано випалив найбільший чорт.

— Свій я, не лякайтесь, — одізвався Вельзепер, — чи можна до вогню?

— А чого ж, — спокійніше ніж здоровань, промовив інший, найтовстіший нечистий. З усього було видно, що він тут править за старшого. І мова, і постава, і вираз чорних, аж лискучих, очей вказували на вищість цього чорта.

Вельзепер придивився — і щось йому видалося знайомим у ватажкові присутніх. Мабуть, це і є той Шкварчак, — подумав недодідько. — Але хто ж він такий?..

— Проходь, сідай, коли не жартуєш, — вів далі головний у печері, — звідкіля такий будеш, як звати?

— Вельзепер я, — відповів, — недодідько. А звідки... хто його зна, звідки. Звідусюди, де мене тільки життя не попоносило.

— А ти тут не крути! — гиркнув найменший чорт, той, що досі не зронив ані пари з-під рила. — Бо ми тобі швидко скрутимо все, що крутиться! Кажі — хто такий?!

— Кажу ж вам — Вельзепер я, недодідько. — Я в санстанції вже багато років працюю, з кажанами, щоб їм лихо снилося, війни веду.

— А як же ти примудрився від грішників змитися? — спитав Шкварчак. — І чи не знаєш часом якогось виходу нагору?

— Нагору? — Вельзепер хотів спочатку розповісти про ті кілька печер, у яких він влаштовував кажанятники, але щось його зупинило. Не подобалися йому ці троє. Дуже не подобалися. Особливо цей Шкварчак.

— Точно не знаєш, Вельзеперде? — знову спитав товстун. — Добре подумав?

— Добре, — відповів недодідько і ледь стримав у собі вигук, що вже рвався з пересохлого горла, мало не роздираючи його: Це ж він! Він!!! Вельзепер пригадав, хто багато років тому так перекручував його ім'я! Пан Люцивул Шкварчак — це ж його колишній начальник, це ж він винен у всьому! Він! Він!!!

— А чого це тебе так перекошило? — доскіпувався Люцивул. — Щось ти від нас приховуєш, Вельзесмерде. І щось мені твоє ім'я, наче

знайоме. Як ти кажеш — Вельзепук?

— Вельзепер, — буркнув недодідько. — Ще б не знайоме, це ж ви колись мене на вилов кажанів вирядили.

— Стій, стій! — пан Шкварчак, примружившись, підійшов упритул. — Це ти?.. Це тоді... Стій... Бий мене сила!.. Вельзекаку! Друзяко! То це ти!

— Вельзепер я, — кивнув Вельзепер. — Ваш колишній підлеглий.

— Товариство! — урочисто проголосив пан Шкварчак. — Оце заросле опудало — не хто інший, як мій підлеглий, та що там — друзяка мій, вірний чортяка і нечестивець Вельзесер... як там тебе?

— Невмивака. Вельзепер, — скривившись, відповів недодідько.

— Точно! — блиснув очима начальник. — Отож, товариство, наші лави щільнішають! Тепер нас стало на одного надійного побратима більше. Копито, Довбня, нарешті буде вам третій до компанії.

— А він точно надійний, не підведе? — поморщився найбільший, котрого було названо Довбнею.

— Надійний, надійний, — запевнив Шкварчак, — щоправда, раз був мені на дільниці всю апаратуру вхекав, але то таке... Тож я кажу: можемо сміливо прийняти цього Вельзедрища! Тепер нас четверо.

— А куди це ви мене приймаєте? — набурмосився Вельзепер. — Може, я не хочу нікуди прийматися.

— Чи ти здурів?! — насунувся на нього Люцивул. — Не хочеш вступати до ППП?

— До якого ще такого ППП?

— Партії порятунку пекла!

— Порятунку? Ну... можна було б, — знітився Вельзепер. — А як ми його будемо рятувати?

— Побачимо, — відповів Шкварчак. — Головне, що в мене тепер є три побратими. Раніше було двоє, — він кивнув на двох інших картярів, — але двох було мало, бракувало саме тебе, Вельзепшику. Таким чином, моє відважне товариство, нас чекають звияжні справи! Гайда за мною, пепепісти!

— Пепе... хто? — спитався Вельзепер.

— Пепепісти, Вельзезбздику, пепепісти! Це від назви нашої партії — від ППП. Слухайтеся мене — і ми врятуємо наше рідне пекло від цих невігласів і загарбників — грішників! Тепер, коли ми сильні, — Люцивул багатозначно вказав поглядом і пальцем на Вельзепера, —

тепер ми нарешті вирушимо у Вогняну Долину і поставимо наших ворогів на місце, точніше — посадимо, в казани та сковороди. За мною!..

Вовкулака

— Чу... чуєш? — спитав Тягнирядно у дружини, коли вони, відбігши доки змогли, захекані попадали ниць. — А де це мій мармелад? І зефіру нема... Жінко, ти часом не знаєш?

— Там... там, де й моя гу... гуска, хвороба її бери, — хапаючи повітря, наче риба, відповіла Тягнирядниха. — Пожере тепер вовкулака і не подякує.

— Зараз осьо! — пирхнув Тягнирядно, підводячись із землі. — Хто це йому дасть?

— Ти куди встаєш? — насторожилася жінка.

— Значить так, Галино, — дрижачим голосом промовив чоловік, — вибачай, коли що не так, не сердься, як, може, яким словом коли або ділом...

— Васько... Васько! — стривожилася Тягнирядниха. — Господь з тобою, чоловіче! Не пушу!

— Не переч мені, жінко! — рывкнув Тягнирядно. — А слухай сюди. Підеш у село. А я піду зефір... ану, цить!.. зефір піду і мармелад рятувати. І тихо мені! Та й гусьми холмогорськими отако собі не розкидаються по полях.

— Так вона ж... — хотіла було заперечити Тягнирядниха, проте чоловік самим поглядом урвав несміливу жінчину спробу.

— Як до обіду не повернуся, — продовжував наставляти дружину Тягнирядно, — то йди до кума, нехай запрягає Сиву та поїдете удвох, хоч кісточки мої позбираєте.

— Васю! — кинулася чоловікові на груди Тягнирядниха. — Не йди! Я тобі щодня вареники з вишнями варитиму, тільки не йди.

— Мовчи, жінко, кажу! — знову гримнув Тягнирядно, злегенька відпихаючи дружину. — Ні, я йду сировину рятувати. А ти чимчикуй додому. Нумо, нумо. І це... якщо теє... ну, словом, років через два можеш за кума заміж вийти. Кум, канєшно, не я, але, канєшно...

— Тьху на тебе! — вилаялася жінка і пішла дорогою до села.

Тягнирядно швидко знайшов обидва кульки. Він позбирав зефір і мармелад, що висипались при падінні. Неподалік валявся і кошик з-під гуски.

— А де ж птиця? — сам у себе спитав чоловік і тут-таки почув відповідь.

Гуска сама озвалася пронизливим гелготом з того боку, де морочився з головою вовкулака.

Тягнирядно, не дихаючи, підкрався ближче до перевертня. Спочатку він побачив гуску — вона паслася зовсім неподалік. А ще побачив, що монстр так і стоїть без голови, а голова сплигнула з його спини й обнюхує власні (чи як там правильно сказати) туфлі.

«Чекай, — здивувався Тягнирядно, — а чого це перевертень у туфлях? І чого це перевертень в костюмі?»

Чоловік наважився і підійшов ще ближче. Вовкулача голова, зауваживши його, чкурнула геть, і Петро помітив, що та голова має ще й тулуб і лапи. І що вона — ніяка не голова, а ціла тварина. А ще Тягнирядно дещо почув: перевертень плакав.

— Чудасія, — остовпів чоловік. — Агов, є хто вдома?

— Є, — глухо долинуло з-під землі. — Допоможіть!

— А ти хто?

— Остап я. Витягніть мене звідси!

— От тобі й перевертень! — сплеснув у долоні Тягнирядно. — Застряг, чи що? Ану, зараз ми тебе...

Він ухопив Остапа за штани і потягнув. Штани затріщали, Остап завив від болю, але таки вирвався з підземного полону.

— Ну от, халепа, — промовив він роздивляючись свої штани, — штани геть порвалися...

Учитель

— А що воно за звірюка така в тій норі живе, бобер якийсь? — спитав Тягнирядно.

— Байбак, — відповів хлопець.

— Ти диви. Я, канєшно, знав, що в нас тут такі водяться, але сам ніколи не бачив.

— Та в тому-то й заковика, що не водяться, — промовив Остап. — І де він тут узявся?

— Та, дідько з ним. Ходімо вже.

— Ой! — скрикнув Остап, спробувавши йти. Йому так стрельнуло в ногу, що аж в очах засвітилося. — Ви мені, дядьку, здається, ногу вивернули.

— Канєшно, вивернув: у мене ж сили в руках, як у бульдозера.

— То, як такі сильні, несіть мене тепер, бо сам я йти не можу.

— А ти, канєшно, хитрий жук, — гмикнув Тягнирядно.

— Що це ви, дядьку, — «канєшно» та «канєшно»? — спитав Остап. — Немає такого слова.

— Як же немає, коли я його знаю, — здивувався чоловік.

— Треба казати — «звичайно». Таке слово знаєте?

— Канєшно.

— Знову за своє, — всміхнувся хлопець. — Ну дарма, я ось вас навчу.

— А ти що за один, щоб мене вчити? — пирхнув Тягнирядно, підставляючи хлопцеві спину.

— Учитель я, — мовив Остап і вибрався дядькові на плечі. — У вашій школі працюватиму.

Чоловік недовіжливо зиркнув угору на свого вершника:

— Чуєш, я брехні не люблю.

— Правду кажу, — випалив Остап.

— Ну, коли такий учений, то на ось гуску тримай, — дядько Василь всунув Остапові в руки кошик з птахою і поволі рушив. — Учитель, кажеш?

— Ага, — кивнув Остап, з насолодою роздивляючись краєвиди, що відкрилися йому з висоти дядька Тягнирядна, — після інституту у

ваше село й направили. Тільки я спізнився. Перший дзвоник уже, мабуть, почався, — зітхнув хлопець.

— Канешно, — кивнув Тягнирядно, — поки до села дотеліпаємо... вже не встигнеш.

— А якби й устиг, куди мені в драних штанях?

Чоловік з розумінням кивнув. Трохи пройшли мовчки, а потім дядько Василь вирішив розрадити хлопця:

— Не журися. Ну, спізнився, з ким не буває? Хочеш, я тебе прямо до Панасовича одвезу?

— А хто це — Панасович? — спитав Остап.

— Отакий мужик — Панасович! — дядько Василь задер догори великого пальця. — Директор школи.

— А-а. Нормальний, кажете? То що, сваритись не буде?

— Та скажемо, що ти мені допомагав з базару торби нести, — махнув рукою Тягнирядно. — Викрутимось. На, щоб ми з тобою брехунами не були, — чоловік всучив Остапові ще й один зі своїх кульків, — бо я брехні не люблю.

— А що тут? — Остап зазирнув усередину кулька.

— Стратегічна сировина. Стій, закуримо. — Дядько спинився й почав копирсатися в кишнях. Прикуруивши, повів далі: — Головою відповідаєш.

— А що ж буде з цієї сировини? — мружачись від їдучого диму з дядькової цигарки, спитав хлопець.

— От прийдеш у гості через тиждень — тоді й дізнаєшся, — багатозначно промовив Тягнирядно. — А поки що неси — не згуби.

— А в другій торбі теж сировина?

— Вгадав. На, до речі, неси, щоб уже надійно було, все по правді. Бо я брехні не переварюю, щоб ти знав. — Тягнирядно упхнув Остапові в руку з гускою ще й другий кульок. — Чуєш, а ти чого це без речей?

— Та була в мене сумка, — зітхнув учитель, — тільки вона вперед поїхала з дідовою кобилою. О, а он і вони!

Попереду справді стояла гарба з Остаповою сумкою. Біля підводи порався вже знайомий хлопцеві дід Михайло, а коло нього стояла Тягнирядниха.

— Куме! — вигукнув Тягнирядно.

— Ой! — пополотніла Тягнирядниха. — Ой, людоньки, перевертень на Петрові їде!

— Тіпун тобі на язик, жінко. Здоров, куме!

— Здоров, куме, — господар кобили простяг Петрові руку. — А що це кума всякі дурниці верзе? Про якогось перевертня.

— Було діло. Та ось він, — Тягнирядно звів очі вгору, на Остапа, — знайомтесь.

— Ні-ні-ні, не треба! — чомусь перелякався дід Михайло. — Ми вже знайомились — оце й досі не можу колесо на місце поставити.

Тягнирядно і Остап глянули на підводу. Вона дійсно була без заднього колеса. Стриножена Сива паслася окремо від воза, випряжена.

— Як понесла, як понесла шалена, то й колесо відпало, — пояснив дід.

— А до чого тут ваше знайомство? — здивувався Тягнирядно.

— Знаєш, яка в нього хвамілья? — мовив дід Припічок і прошепотів щось кумові на вухо.

— А-а, — з розумінням закивав Тягнирядно, — тоді канєшно. Чуєш, злазь, бо вже шия затерпла.

Остап поволі зсунувся з дядька Василя.

— О, наче й нога перестала. А що не так з моїм прізвищем? Нормальне в мене прізвище...

— Ану, цить! — підскочив до нього дід Михайло й затулив шорсткою долонею рота. — Нормальне, нормальне, тільки не кажи його вголос.

— Чому це?

— Понімаєш... — стиха сказав Тягнирядно, — Сива... — усі подивилися на кобилу, що мирно собі пощипувала траву, — боїться слова... — дядько Василь з шепоту перейшов на плямкання і самими губами проворушив: боїться слова «квіточка».

— Тю, а чого це? — вразився Остап.

— А хвороба її знає, — кинув дід Михайло, — боїться — і все.

— Васько, що воно за хлопець з тобою? — втрутилася Тягнирядниха, яка весь час мовчки намагалася втямити, про що ведеться чоловіча розмова. — Як це він тебе осідлав? Я оно тридцять років вже пробує, а нічого не виходить, а він, бач, осідлав... То він перевертень чи не перевертень.

— Учитель він. Остапом звати, — відповів чоловік. — Я його від бабая врятував.

— Від кого?

— Від байбака, — поправив дядька Остап. — Тільки ось штани порвалися.

— Скидайте, я хоч шпильками трохи попришпилюю, — запропонувала Тягнирядниха.

Остап, вдоволений таким шанобливим звертанням, слухняно скинув штани і віддав тітці.

— То що, куме, підсобиш із колесом? — звернувся до Тягнирядна дід Михайло.

— Ходімо.

— Діду, а можна я поки на вашій Сивій верхи посиджу? — спитав Остап.

— Та сиди. Ось давай підсаджу. Отак, тримай свою гуску...

— Це не моя.

— Тримай, тримай, бо ще забудемось, — кинув Тягнирядно. — І кульок йому подай, куме, хоча б один.

— Дядьку Василю, а можна я хоч одну зефірину візьму, бо щось так їсти схотілося? — попросив хлопець.

— Ну візьми. Лиш небагато.

— Та я одненьку.

Остап поставив коняці на спину, а собі поміж ноги кошик з гускою і взяв зефір.

— Я одну штучку, оцю, з квіточкою...

Сива немов очікувала, коли хтось з присутніх обмовиться. Щойно прозвучало чарівне слово, коняка зробила кілька незграбних стрибків, потім пута з її ніг полетіли геть — і вже за лічені секунди Сива з Остапом на спині сховалася за лісосмугою.

Лицар освіти

Свято першого дзвоника добігало кінця. Директор перейшов до заключної промови:

— Отже, дорогі друзі, зараз усі ви вкотре увійдете. Увійдете в двері нашої рідної школи, щоб увібрати в себе. Увібрати нові знання й переповнитися ними, наче глечик переповнюється цілющими молоком. Шкода, що до нас, мабуть, не приєднається. Я маю на увазі обіцяного молодого вчителя. Якого ми надіялися сьогодні ж привітати у стінах нашої славної школи. Привітати цього лицаря освіти, цього звитяжця науки, вершника долі на шпаркому пегасі знань...

У цю мить на середину подвір'я, перестрибнувши через першокласників, ускочила Сива. На ній возсідав вершник. Він був у вельми пристойних трусах в горошок, на голові мав добряче попсований байбаком, але ще й досі гарний вінок, між ногами тримав кошик з гускою, а в руці — чорний целофановий кульок, повний зефіру. Другою рукою верхівець тримався за гриву.

Ось так ефектно з'явився на роботу у свій перший робочий день молодий учитель Остап Квіточка.

Здивувалися всі. Над зібранням зависла мовчанка. Першою отямилася завуч, вона співучим голосом промовила в мікрофон:

— А тепер, діти, подаруйте своїм учителям... квіти!

Сива сказалася! Брикнула так, що Остап злетів з її спини і ляпнувся на асфальт. Гуска з гелготом підлетіла, наче дика птаха, і, зробивши дивовижний ривок у повітрі, приземлилася прямо на голову Павла Панасовича.

Усі нечисленні школярі славної Глинятинської школи з галасом кинулися збирати зефір, що, наче з рогу достатку, посипався на асфальт з роздертого кулька.

Найметкішими виявилися двійко першокласників. Школа починала їм подобатись.

Приведи трьох друзів...

Чорти-пепепісти добиралися до Вогняної Долини вже дві доби. Рухалися гористим пеклом по ночах, щоб не наскочити на чортоловецькі ватаги, які так і риськали поміж скель. Вдень же переховувались у випадкових печерах і трохи спали. А як не спали, то різалися в дурня. Вельзепер, між іншим, виявився неабияким картярем — майже щоразу виходив з гри найперший. Найчастіше в дурнях лишався колишній його начальник. Програючи, пан Шкварчак сердився і казився.

— Ти, Вельзесраку, махлюєш, як бешений! — вигукував пан Шкварчак після чергового програшу.

— Всі махлюють, — кидав на те Вельзепер.

Це було правдою: чорти не вміли грати в карти по-чесному, так вже воно в нечистих заведено — дурити. А надто в грі, що «дурнем» зветься.

— Всі то всі, але ж ти — як бешаний! — кипів від люті Люцивул.

— А ви впіймайте мене, пане начальнику, — насмішкувато кидався в гаспида словами недодідько.

— А впіймаю! Їй-чорту, впіймаю! — обіцявся пан Шкварчак, скрегочучи зубами.

— Ото впіймаєте, тоді й поговоримо, — втішався Вельзепер, ледве стримуючись, щоб не зареготати на повен голос, — а поки прошу пана начальника люб'язно підставити рило.

В дурня вони грали на рило. Хто програє — отримує по рилу колодою карт. Найбільше лясканців — цілих три — видавав той, хто виходив з гри попереду всіх. Отже, найчастіше це був Вельзепер. Отут він уже мав нагоду віддячити панові Шкварчаку за лихо, на яке той прирік його, відправивши ловити кажанів.

Отже, недодідько вкотре міцно взявся за кут колоди, і тричі, для острашки, ляснув нею собі по коліні. При кожному ударі морда нещасного лідера партії смішно смикалася й перекошувалась. Після годинної гри Люцивулове рило було синє й лискуче, немов баклажан. Писок йому розпух, від чого пан Шкварчак почав гугнявити.

— Гельзебздушику, бгате, не бий сильно! Ти ж пгигадай, який я до тебе завжди добгий був.

— А-га, пригадую! — кивнув недодідько, з усього маху хвиськаючи гаспида тугою засмальцьованою колодою по мармизі.

— Вай-й-й!!! — завив Люцивул. — Падво ж ти, Гельзепегде, яке ж ти падво!

— І ще раз прига-дую! — Вельзепер удруге що було духу пригостив Шкварчака смачним духопеликом. — Згадайте й ви, пане.

— Гой, згадаю, гой усе тобі пгигадаю! — скавулів той. — Дай тігьки виггати, ой дай же тігьки виггати!..

— Виграсте, аякже, — кивав недодідько, замахуючись з-поза вуха втрете, — а поки що майте від мене останнього гостии-инця! — і втрете тверда й важка колода летіла панові Шкварчакові межі очі й давала такого хльосту по його носярі, що попід склепінням печери аж виляски йшли.

— У-у-уй-й-й-й!!! — як і щоразу після останнього удару, Люцивул чимдужче гнався вглиб печери і з розгону притуляв розпухле рило до вологої і прохолодної крем'яної стіни. Там він незворушно стояв упритул до каменя добрих десять хвилин, наче приклеєний до нього суперклеєм. І весь час пан Шкварчак щось там харамаркав про «падво» та «чогтову матіг». Більше нічого інші картярі не в силі були розібрати.

Коли настала ніч... може, когось і здивує, що й у пеклі буває ніч, але, повірте, буває. Хоч там немає ні неба, ні сонця, та й не може бути, але ніч і день таки є. Щоправда, пекельний день зовсім не такий, як той день, до якого ми звикли. День у пеклі лиш трохи ясніший за ніч, і то лиш через те, що в цю пору Геєна розжарюється найбільше, а вночі трохи пригасає, нібито хоче перепочити. Геєна, як хто не знає, це клетотлива вогняна річка, що бере початок десь у високогір'ях Шпичаків Диявола й тече крізь усе пекло, попутно приймаючи в себе гниловоддя понурих Стікса і Лети. Вона ж позичила свою назву всьому пеклу, і його дехто так і називає — геєна.

Так от, коли споночіло, пан Шкварчак повів своїх підлеглих потаємними стежками в Долину. Ішли довго. Попереду крався мовчазний Копито. Він мав дуже гарний нюх, тому цілу дорогу нюшкував повітря. За ним ішов сам Люцивул, за Шкварчаком ступав Вельзепер, а позаду нього — дебелий Довбня. Вельзеперові здалося,

що його колишній начальник спеціально поставив Довбню йому за спину, щоб він часом не надумав дати дьору.

Гори довкола почали нижчати, спуски ставали дедалі пологіші, тому ватага просувалася щораз швидше. Але з кожним кроком у Вельзеперовім серці зростала тривога, він відчував якусь небезпеку. Недодідькові передчуття підтвердив і Копито. Він раптово спинився й зробив заднім знак рукою.

— Чого став! — гримнув на нього пан Шкварчак. За ніч його рило трохи стухло, і тепер гаспид уже не гугнявив. — Ще трохи лишилося, вперед давай.

— Не можна вперед, — замотав той головою, — людським духом звідти несе, не можна.

— Та яким там духом! — сердився гаспид, штурхаючи переднього поміж лопаток. — Оце набрав у партію боягузів!.. Ану, дай пройти — я вестиму.

— Куди? Куди ж ви будете вести, як тут треба дуже пильнувати! — заперечив Копито. — У мене ніс чутливіший, не те що у вас...

— А, то ти ще будеш з мого носа кепкувати! — виснув Шкварчак, сопучи в перекошене рило. — Геть з дороги, зараз я вас так заведу, що вам і на думку не спаде з мене сміятися. Геть, кажу!

— А може, й справді нехай Копито йде? — боязко запитав Довбня.

— Я поведу! — відрубав Люцивул. — Чи ви бунтувати надумали?

— Та ні, — увімкнув задній хід Копито. — Ведіть. Про мене, то байдуже, хто попереду.

Далі ніхто вже не сперечався, всі слухняно йшли за паном Шкварчаком. І ось попереду заблимали рекламні вогні якогось закладу. Над входом в одну з печер подорожні побачили святкові вогники літер, які сповіщали про те, що тут розташований якийсь «Приймальний пункт».

— От і прийшли, — вдоволено промовив Шкварчак. — Гайда вперед, — він відступився, пропускаючи попутників поперед себе.

Копито, Довбня й Вельзепер переглянулися. Тут уже не тільки чутливий на ніс Копито, а й решта чортів почули густий людський дух, і було зрозуміло, що він пре саме з цієї печери.

— А нам точно сюди? — насторожився Довбня.

— Сюди, сюди, — енергійно закивав Люцивул, — проходь.

Йдучи під вогняним таблом, Вельзепер краєм ока помітив, як напис «Приймальний пункт» змінився на яскраво-червоне повідомлення: «Увага: акція! Приведи трьох друзів — і отримай путівку нагору!»

«Гм, що за дурниця?» — подумав Вельзепер, а пан Шкварчак поплескав його ззаду по плечу зі словами:

— Проходьте, проходьте, ДРУЗІ. Оце вже ми й прийшли. Нарешті. Як добре мати друзів, хе-хе, їй-чорту, добре...

Злодія впіймали

Остап похнюплено сидів на м'якенькому стільці в директорському кабінеті і м'яв у руках пошарпаний віночок. Щойно за допомогою нашатирного спирту хлопця привели до тями. Під час падіння з Сивої він так гепнувся грудьми об землю, що знепритомнів. Тепер, коли бідолаха очуняв, директор вирішив улаштувати йому допит.

— Хто ви в біса такий? — сердито спитав Павло Панасович.

— Я Остап Квіточка.

Хлопець встав, подаючи руку. Але виявилось, що під час падіння гумка в його трусах урвалася. Остап ледве встиг підхопити труси рукою і одразу ж сів.

— Як ви кажете? — перепитав директор.

— Остап Квіточка, — повторив хлопець. — Остап Валерійович.

— Не пасує, — буркнув Павло Панасович.

— Даруйте? — не зрозумів молодий учитель.

— Ваше по батькові не пасує до трусів, — пояснив директор. — Валерійович — і труси в горошок... ні, якимось не в'яжеться.

— Згоден, — Остап кисло глянув на своє розмите відображення в полірованій шафі, що стояла навпроти. — А які б ви труси порадили до мого по батькові?

— Можливо, у смужку, — невпевнено відповів Павло Панасович і задумався. — Ні, краще картаті. Точно, картаті — як у шотландців... Слухайте, що ви мені голову?! Голову морочите своїми трусами?! — раптом скипів директор. — Я вам директор школи, а не дизайнер одягу... Хоча один дизайнер у нашій школі, до речі, вчився. Андрійко. І в люди, між іншим. Вибився в люди. Цікавий хлопчик був, творчий. Усяке було, але ж навіть такий талант не дозволяв собі. Не дозволяв отак, як ви оце. До чого вже креативний хлопчик був, але й той не в'їжджав на урочисту лінійку голяка!

— Брехня, я в'їхав у трусах, — почав сперечатися Остап.

У цей час у двері постукали. Увійшла завучка Парасина Павлівна.

Остап був чемним і вихованим, він же не міг сидіти, коли жінка стоїть. От і підвівся.

Але ж і горе з тими трусами!..

Парасина Павлівна з вереском вискочила в коридор.

— Та дайте ж раду!.. — вигукнув директор. — Парасино Павлівно, поверніться, ви мені потрібні!.. — кинув він услід завучці. — Дайте раду своїм трусам!

Але на поклик начальства в дверях знову з'явилася завучка. Вона подумала, що останні слова теж звернені до неї.

— Ну, знаєте, я від вас, Павле Панасовичу, такого не чекала, — пирхнула Парасина Павлівна і так торохнула дверима, що на директорський стіл з важливими документами посипалася штукатурка.

— У вас немає якоїсь мотузочки — підперезатися? — запитав Остап.

— Божевільний день, — голосно видихнув Павло Панасович, витягнув з власних штанів пасок і подав хлопцеві.

Вдячний Остап заходився підперезуватись, а директор тим часом набрав номер учительської. Після кількох невдалих спроб Павлові Панасовичу таки вдалося набрати номер, і він заговорив у слухавку:

— Добрий день. Хто це? Приведіть мені, будь ласка. Кого, кого! Парасину Павлівну, кого ж іще! Дякую.

За хвилину у двері знову постукали.

— У вас там все гаразд? — директор опасливо зиркнув на свого «гостя».

— Все пречудово, — завірив господаря кабінету хлопець і для певності підморгнув.

— Це ви, Парасино Павлівно? — голосно спитав Павло Панасович.

— Я, Павле Панасовичу, — суворо відповіли з-за дверей, — але якщо ви не облишите свої дурнуваті розіграші, то я не збираюся заходити.

— Прошу, прошу, Парасино Павлівно, то було непорозуміння.

Двері ледь-ледь прочинились. Потім ще трохи.

В щілину просунулася голова завучки.

— Заходьте, заходьте, не стидайтесь, — припрошував директор. — Нічого такого не буде. Знайомтеся, це ось Остап... як вас там по батькові?

— Валерійович.

— Остап Валерійович Квіточка, — вів далі Павло Панасович і раптом затнувся: він не знав, як далі представити хлопця, бо ж так і не з'ясував, що він за один. Але на допомогу поквапився сам Остап.

— Я молодий спеціаліст, — промовив він, встаючи й поправляючи пасок на трусах.

— Спеціаліст, кажете? — директор усівся в своє крісло. — Сідайте, Парасино Павлівно, зараз нам молодий чоловік пояснить.

— Що? — спитав Остап.

— Усе, — вистрелив директор. — Якого профілю ви спеціаліст? Тут у двері постукали. Зазирнув дідусик у спортивному костюмі.

— Вибачте, Павле Панасовичу, тут діти гуску впіймали. Куди її?

— Ваша? — спитав директор Остапа.

— Моя.

— Заносьте сюди, — звелів директор.

— От, зараза, ревматизм життя не дає, — зігнувшись ледве не вдвоє, дідусь зайшов до кабінету.

— Беріть свою гуску, молодий чоловіче, — буркнув директор, — і розказуйте.

— Не знаю, з чого й почати, — знітився хлопець.

— З гуски й починайте, — порадила Парасина Павлівна.

— Добре. Гуска власне не моя, — почав Остап, — мені дали потримати.

— А коняка? — спитав директор.

— І коняка не моя. Мені дали на ній посидіти.

— А навіщо ви цілу торбу зефіру висипали посеред школи? — поцікавилася завуч.

— Та й зефір не мій, — відповів хлопець, — дали понести.

— Мені все ясно, — рубонув Павло Панасович. — Ви таки спеціаліст. І таки молодий. Спец, чи як там по-вашому буде?

— По-моєму? — розгубився Остап.

— Ага. Як там серед вашого брата кажуть? Ви ж спеціаліст з привласнення чужого, я правильно розумію. Парасино Павлівно, ану, вийдемо на хвилинку. Зачекайте, юначе, ми зараз.

Директор безцеремонно виштовхав завучку за двері й замкнув їх на ключ. Остап ні в сих ні в тих лишився стояти з гускою посеред директорського кабінету. Знічев'я хлопець почав роздивлятися кабінет. Його увагу привернула фотографія в рамочці, що стояла в директора на столі. На карточці було зображення ранкового Остапового знайомця — великого рудого байбака. А під нею підписано: «Бублик». Остап хотів негайно повідомити Павлові Панасовичу, що якраз цей Бублик винен у

його «безштанстві», але директорів розхвильований голос, що долинув з коридору, геть збив його з пантелику:

— Вітаю вас, Парасино Павлівно! Дожилися.

— Я вас не розумію, Павле Панасовичу.

— Не розуміти треба, а дзвонити. Ми щойно впіймали злодюгу, шановна! Мерщій дзвоніть до Триндиця!

Триндиць

Дільничний міліціонер Триндиць, а за паспортом — Анатолій Петрович Гніденко, прибув на місце події рівно через двадцять вісім хвилин після надходження сигналу зі школи. Він припаркував свій службовий велосипед з мигалкою біля паркану й негайно замаскувався в кущах бузку. Хтозна, скільки б він там просидів, якби Павло Панасович не засік його з вікна і не вийшов до місця засідки.

— Добрий день, — привітався директор, — розсуваючи гілки.

— Тиць-триндиць! — аж підскочив міліціонер. — Навіщо так лякати? Заходите ззаду, Павле Панасовичу! А якби я застосував зброю? То що було б?

— А що?

— А ніби ви не знаєте? — чвиркнув крізь зуби дільничний. — Був би вам триндиць.

— Вибачте, — зніяковів директор.

— Другий раз дивіться мені, — вже пошепки мовив міліціонер. — Викликали?

— Ага, — теж пошепки мовив Павло Панасович, — ми злодюгу впіймали.

— Скільки їх там?

— Один.

— Озброєний?

— Ні, в нього тільки гуска.

— Гуска озброєна? — допитувався дільничний.

— Як це гуска може бути озброєна? — розгубився Павло Панасович.

— Всяке буває, — багатозначно відрізав страж порядку.

— Та ні, він ту гуску просто вкрав у когось, — пояснив директор.

— Точно? Ну, ходімо, — дільничний рішуче вибрався з кущів, — нема чого мене в засадах маринувати! Навіть не наполягайте, чорта з два я тут сидітиму. Мене в бій тягне, туди, де небезпека. Нічого не можу з собою вдіяти, натура така. Давайте сюди вашого рецидивіста, зараз я його швидко впораю! Зараз йому триндиць буде. Навіть гуска не допоможе.

Директор обережно відімкнув кабінет. Дільничний ногою штовхнув двері і ускочив всередину з криком:

— Всім на підлогу, зброю геть, вас оточили, хто чинитиме опір — тому моментальний триндиць!

Остап гепнувся на паркет і накрився гускою.

— Ага, попався! — потер долоні міліціонер. — І гусочка крадена тут як тут. Де вкрав, га, признавайся, бо я тебе все одно розколю! Натура в мене така. Ваша гуска, Павле Панасовичу? — спитав у директора.

— Ні, не моя.

— Моя гуска, — раптом почулося з коридору.

В дверях тупцявся дядько Тягнирядно.

— Ага, то це ви потерпілий! — зрадів міліціонер. — Пишіть заяву.

— Яку заяву? — здивувався дядько Василь.

— На оцього злодюжку.

— На Остапа?

— Тиць-триндиць! То ви його знаєте? — вигукнув дільничний.

— Канєшно. Це ж Остап, новий вчитель.

— Який ще вчитель? — тут вже не зрозумів директор. — То він що — вчитель?

— Я ж вам казав, — подав голос зацькований Остап. — Мене до вас направили працювати.

— Працювати? — директор не знав, що й казати.

— Канєшно! — підтвердив дядько Василь. — Ми ж з ним разом з району добивалися на перший дзвоник.

— Як? — ще більше оторопів Павло Панасович. — І вас теж до нас направили працювати?

— А чого, — стрепенувся дядько Василь, — я міг би хімію викладать. Я б вам таку лабораторію забацав! Устаткування в мене все своє, перевірене. Додатковий гурток організував би. Ми б тут з дітлахами такі реактиви заколотили.

— Дякую, не треба, — обірвав його директор. — Знаю я ваші реактиви. Куштував.

— І я знаю, — строго сказав дільничний. — І про яке це, до речі, громадянине Тягнирядно, устаткування йдеться, я ж його ще позаминулого місяця у вас вилучив. І оштрафував вас за самогоноваріння.

— Я про наукове обладнання кажу, — прикинувся недотепою дядько Василь. — А ви про якийсь самогоноваріння.

— Ну нічого, настане час — розберемося. А поки що ви мені прямо скажіть: це злодій чи не злодій? — запитав міліціонер.

— Не злодій я, — зронив Остап. — Районний відділ народної освіти злодіїв до шкіл не посилає.

— Тиць-триндиць! Ну оце зранку мені треба ці хибні виклики?! — обурився Гніденко. — Наступного разу хоч у дзвони дзвоніть, Павле Панасовичу, а я вам чорта з два приїду. Нема крадіжки — нема міліції! Ви мені спочатку повноцінну крадіжку забезпечте, а потім видзвонуйте. А то тельнякають тут без причини! Недопрацьовуєте, Павле Панасовичу, не вмієте ви працювати. Чули: марно турбувати правоохоронні органи не смійте. Бо візьму і притягну вас за хибний виклик. Наче в мене без вас роботи немає. Он гарбузи на городі не прибрані, мигалка через раз блимає — треба полагодити, а вони тут дзвонять, коли кому заманеться... Бувайте здорові. — Та й пішов.

— Павле Панасовичу, — радісно защебетала Парасина Павлівна, — нарешті, нарешті дочекалися молодих кадрів. Остапе, як вас там по батькові, так добре, що ви прибули, нам же вчителя так було треба!

— Буду радий вам допомогти, — усміхнувся Остап.

— Рано, — рубонув директор. — Рано радієте.

— Чому? — здивувалася завуч.

— Чому? Бо я його не беру, — категоричним голосом відповів Павло Панасович.

— Як це? — Остапові ледь мову не відібрало. — Я так поспішав. Мене ж райвно...

— А ви подивіться. Подивіться на себе, шановний, — буркнув директор. — І ви подивіться, Парасино Павлівно. Оце вчитель? Та це ж якийсь опудало. Ви забули, як він з'явився? В якому вигляді? Ні-ні, шановний, до побачення.

— До побачення, — придушеним голосом вимовив Остап.

— Заждіть. Парасино Павлівно, принесіть йому. Принесіть якусь накидку. Я не дозволю в такому вигляді розгулювати по школі. Ще дітей налякає.

— А де ж я візьму ту накидку? — спитала завуч.

— Не знаю. Шматок тюлю принесіть, чи що.

— Та в нас його й так не вистачає! — обурилася завучка.

— Це ж не назовсім, тільки зі школи вийти. Ану, дядьку, — звернувся він до Тягнирядна, допоможіть зняти. — Директор поліз на підвіконня і мимохідь глянув у вікно. — Що це там Триндиць по всьому подвір'ї метається, наче пес на прив'язі?

— Зараз піду подивлюся, — промовила Парасина Павлівна і поспішила надвір.

За кілька хвилин Остап стояв уже обмотаний тюлем, наче римський імператор Гай Юлій Цезар.

— Ну от, дороженький, — вдоволено потер долоні директор школи. — Щасливої дороги. А вас, дядьку, попрошу за воротами школи. За воротами попрошу забрати тюль і принести сюди.

— Добре, — ні в сих ні в тих стенов плечима дядько Василь Тягнирядно, — бери, хлопче, гуску та й гайда.

Похнюплений, Остап вийшов з директорського кабінету.

Назустріч коридором біг дільничний Гніденко, за ним ледь поспівала завуч Парасина Павлівна. Міліціонер аж з лица спав. Він волав не своїм голосом:

— Де лісапет?! Де лісапет, питаю?! Це ж якийсь триндиць! Дзвоніть у міліцію! Лісапеда, лісапеда з мигалкою вкрали!!!

Повний триндиць

Дільничий Гніденко (а по-вуличному, як вже, мабуть, зрозуміло, Триндиць) ерепенився, наче його щонайменше підстрелили шротом у збройній сутичці з браконьєрами. Він добивався в директорський кабінет з вимогою дати йому подзвонити. Павло Панасович і Парасина Павлівна вперто переконували його, що дзвонити нікому не треба, бо міліція вже тут.

— Яке тут?! — репетував дільничий. — Дайте подзвонити, не перешкоджайте оперативним діям, бо я вас у каталажку засаджу до чортової матері! Усіх! Усю школу!

— Заспокойся, Толичку, — вмовляла Парасина Павлівна стража порядку, свого колишнього учня, — немає потреби нікого викликати. Вгамуйся, Толичку.

— До чортової матері! — навіснів «Толичок». — Службовий транспорт викрали! Та ж там сама лише мигалка сорок гривень коштує!

— Вона ж у вас через раз. Блимає, я маю на увазі, — промовив Павло Панасович.

— Ну триндиць чи не триндиць! Через раз. Ну, двадцять гривень — теж гроші. — Пустіть мене до телефону, зараз тут буде автобус підкріплення! Зараз тут буде до чортової матері здоровенних хлопців з балончиками! Зараз усім будуть суцільні триндиці, ви мене знаєте!..

Остап, дядько Тягнирядно і гуска мовчки спостерігали за колотнечею біля директорського кабінету, господар якого намагався вести перемовини з міліціонером.

— Ніякої чортової матері і ніяких триндиців, дорогенький. Жодних триндиців у моїй школі не буде. І знаєте чому? Бо ми з вами розумні люди і бачимо. Бачимо, що міліція вже приїхала і нікого не треба. Не треба більше нікого турбувати.

— Тиць-триндиць! Приїхала? — дільничий втупився у вікно. — А де автобус? Чим вони приїхали?

— Вони, тобто ви, приїхали на велосипеді, — відповів директор.

— А, то ви знущатися надумали! — міліціонерів голос заспівав тоненькою дудочкою.

— Зовсім ні. Навпаки. Ви прибули ще до того, як стався злочин. Правильно?

— Правильно.

— Про що це свідчить, дорогий наш?

— Про що?

— Про вашу виняткову професійну проникливість. Це ж треба! Треба ж бути таким професіоналом: крадіжка лише мала статися, а ви вже її передбачили. І прибули на місце події! Браво!

— Правда? — міліціонер задумався. — А що ж ви думали. Я крутий сищик. В мене залізна інтуїція.

— От бачиш, — завуч погладила міліціонера по плечу, — ти й сам упораєшся.

— Раз плюнути. Я ще й не такі крадіжки розкривав.

— То йдіть, дорогенький, — полегшено зітхнув директор. — Ідіть. В нас через п'ять хвилин урок починається. Тож робімо. Робімо кожен свою роботу: ми будемо вчити діток, а ви вже давайте собі раду зі злочинцями. Ідіть собі. Бо до мене ось ще й люди якісь. Ви ж до мене, шановні? Чого вам?

Через напружену суперечку ніхто й не бачив, що вже кілька хвилин за всім, що відбувається, стежить дивна парочка — худий лисий пан у строгому сірому костюмі й огрядна пані в рожевій сукні і з високим начосом на голові. І не просто стежать — пані ще й щось ретельно записує у товстий нотатник.

— Ви записали, Анжело Джолівно? — звернувся дядечко з суворим обличчям до своєї супутниці.

— Так, Петре Бредовичу. Цього буде більше, ніж достатньо, щоб закрити цю, так би мовити, школу.

— Як це, закрити? — в один голос промовили директор і завучка.

— Хто ви такі, зрештою? — додав директор.

— Отак, — спокійно відповіла товстуха, демонстративно зачиняючи перед носом в отетерілого Павла Панасовича двері його власного кабінету.

— В десяточку, Анжелочко! — закоханим голосом проспівав худорлявий. — До речі, я вам сьогодні казав, що ви чудово виглядаєте?

Пані перегорнула кілька сторінок свого блокнота і, вдоволено щось там підкресливши, відповіла:

— Вже тричі.

— Слухайте, це ж маячня якась! — розхвилювався Павло Панасович. — Хтось мені пояснить, що тут відбувається? Хто ви такі?

— Ага, — докинув Гніденко, — покажіть свої документи.

— А ви хто такий будете? — строго спитав незнайомиць.

— Дільничний Трин... денко. Тобто Гніденко.

— Гарзд, ось наші документи, — худий пан подав міліціонерові посвідчення.

— Зараз розберемося, — дільничний розкрив документ. — Ага. Обласне управління народної освіти. Петро Бредович Нужненко, старший інспектор. І ще одне посвідчення. Ага. Анжела Джолівна Марущак, старший помічник старшого інспектора. Все ясно. Поміємо, Павле Панасовичу, — прорік міліціонер, — оце і є повний триндиць.

— З області. Перевірка. — Завуч ледь не сіла на підлогу. — Як же це, Павле Панасовичу? З першого ж дня... Ніхто не попередив.

— А отак, — посунула на Парасину Павлівну старша помічниця. — Маємо намір вашу школу закрити. Тому й без попередження, для більшої об'єктивності, так сказати.

— Ну, знаєте... Ну, дорогенькі... Це ж грім серед ясного неба, — плямкав, наче риба на березі, Павло Панасович. — Не годиться отак. Не можна. Що ж це — зразу закривати? Що ж це?..

— Не одразу, — заперечив Петро Бредович. — Хоча могли б. Бо найперший аргумент перевершив усі наші сподівання: в школі трапляються крадіжки майна.

— Та які крадіжки? — підскочив дільничний. — От попалися! Та це ж я тут на базі школи відпрацьовую навчальну тривогу! От простаки, на таке клюнули.

— Якщо й так, — стояв на своєму старший інспектор, — але ж у вас мало того, що дітей мало, то ще й учителів бракує. У вас зовсім відсутні молоді кадри.

— Як це відсутні? — стрепенулася Парасина Павлівна. — Є в нас молоді кадри.

— Де є? — в один голос спитали Петро Бредович, Анжела Джолівна і Павло Панасович. Найголосніше спитав Павло Панасович.

— Ось же, — завуч показала на Остапа, який з гускою під пахвою стояв перед усім товариством ні живий ні мертвий.

— Оце? — з неприхованим подивом спитали Петро Бредович, Анжела Джолівна і Павло Панасович. Найменше приховував свій подив Павло Панасович.

— Я? — Остап вільною рукою тицьнув себе пальцем у груди і про всяк випадок роззирнувся.

— Ну, підтвердьте, Павле Панасовичу, — Парасина Павлівна несамовито подавала директорові знаки очима.

— Ну... так, — по хвилі заціпеніння обізвався директор. — Познайомтесь, це Остап Валерійович — наш молодий. Тобто наш молодий спеціаліст, надія нашої Глинятинської школи.

— Ви запевняєте, що цей... гм... суб'єкт — учитель? — Петро Бредович обійшов довкола Остапа, прискіпливо приглядаючись до його вбрання. — І що ж він викладатиме?

— Мабуть, опудалознавство, — пирхнула старша помічниця старшого інспектора. — На власному прикладі.

— В десяточку, Анжелочко, — закотив очі пан Петро.

Павло Панасович не знав, що на це сказати. Він почувався незручно ще й через те, що йому увесь час треба було підтримувати штани.

Але виручив сам Остап.

— Я саме зараз іду на урок історії, — впевнено промовив хлопець. — І розповідатиму про Римську імперію. А щоб учні краще, з цікавістю сприймали матеріал, я вбрався в давньоримську одіж — тогу.

— Гм, — гмикнув Петро Бредович і прошепотів щось на вухо своїй помічниці.

Анжела Джолівна записала щось у блокнот.

— Що ж, припустімо, — зібравшись з думками, вів далі інспектор. — То, може, юначе, поясните нам, навіщо вам гуска?

— Гуска? — на мить спантеличився Остап.

— Еге ж, оця гуска вам навіщо? Тільки не кажіть, що це давня глинятинська педагогічна традиція — ходити на урок з гускою. То як?

— Дуже просто, — відповів Остап. — Я збираюся повідати дітям загальновідому легенду про те, як гуси врятували Рим від нападу галлів. А гуска буде як наочний матеріал. Вона продемонструє класу, що гуси справді здатні доволі голосно й пронизливо кричати.

Ніби на підтвердження Остапових слів гуска загелготала на весь коридор.

— Гм, — тільки й видав інспектор і знову припав устами до вуха напарниці.

Та знову зробила запис у нотатнику й задумливо закивала.

— Що ж, — нарешті резюмував Петро Бредович, — ми будемо вас три дні перевіряти. Доведете, що ваша школа чимось особлива, що навчання в ній цікаве й ефективно, — ми так і доповімо нашому головному інспектору. Він, до речі, теж прибуде. Через два дні. Але, майте на увазі, ми з Анжелочкою Джолівною — фахівці вищої марки. Вже як перевіримо, то вас закриють умиць. Можете не переживати.

— То що, Петре Бредовичу, — додала Анжела Джолівна, — думаю, на сьогодні досить попрацювали?

— В десяточку, Анжелочко, — проворкотав інспектор. — Сподіваюся, дирекція школи подбає про наше житло й відпочинок на ці дні?

— Я подбаю, — подав голос дядько Тягнирядно, — ходімо, в мене зупинитесь. Буде вам і нічліг, і відпочинок. Гайда, там моя Галя саме вареники затіяла.

Потім обернувся до Остапа:

— Ну, щастя, Остапе. Після обіду я прийду і відведу тебе до кума. Там же й речі твої... Поживеш перший час у нього.

А на вухо Остапові дядько Василь сказав таке:

— Я піду — передай дільничному, що його транспорт у куцах за школою. Наступного разу знатиме, як моє устаткування конфісковувати.

Остап пішов на свій перший урок.

У пастці

Від печери неспроста розходився людський дух: всередині справді сиділи грішники. Їх було чимало, і вони одразу оточили зайшлих нечистих щільним кільцем.

Служителі пекла наїжачили шерсть і ощирились, стало ясно, що вони по-дурному попалися в лабеті чортоловів. Та ще й як по-дурному — самі прийшли. Лише пан Шкварчак не злякався, а навпаки звеселів, хоч і видно було, що він хвилюється.

— Що це?! Куди ти нас завів? — прогарчав Довбня.

— Куди треба, — огризнувся Люцивул. — Беріть їх, — кинув до грішників, — я привів трьох друзів! Забирайте!

— Ах ти ж... — просичав Копито. — Ти ж нас продав! За що?! За що продав?!

— За путівку нагору, — промовив Вельзепер, до якого тут-таки дійшов сенс реклами при вході. — Пан Шкварчак привів нас сюди, а за це його відпустять у верхній світ.

— Правильно, Вельзедупе, правильно, — Люцивулів писок розплився в брудкій посмішці. — Ви підете в казани, а я піду нагору, туди, де вже давно все наше найвище начальство ніжитья на сонячних островах і горя не знає!

— Підеш, підеш! — обізвався один з грішників, мабуть, найстарший. — Ану, хлопці, крутіть їм копита! — Усі ви підете, куди треба! Ха-ха-ха!

Грішники накинулись на Вельзепера, Копита й Довбню. Не згидували вони й Люцивулом. За якісь дві-три хвилини усі четверо лежали долілиць з цупко зв'язаними докупи ногами й руками.

— А я?! А мене навіщо?! — репетував пан Шкварчак. — Це ж я їх привів, мені ж путівку треба дати!

— Мовчи вже, дурило синьориле! — реготали грішники.

— Яку путівку?! — скалився грішницький старшак. — Усім вам одна путівка — в казани зі смолою! А нагору ми б і самі не проти потрапити, та ніхто не знає туди ходу. Хіба рік б'ємося, щоб знайти вихід! Гай-гай! Тільки й чекаємо, доки попадеться нам якийсь

нечистий, що знає, як звідси до світла вибратись. Серед вас, часом, немає таких знавців?

Чорти мовчали, було чути тільки їхнє сердите сопіння.

— Ну, та годі з вами патякати, — махнув рукою ватажок грішників.
— За чотирьох рогатих нам і так чималу купку грошенят відсиплють.
А з грошиками і в пеклі непогано прилаштуватися можна, ге, хлопці?!

Грішники схвально зареготали.

Почувши слово «чотирьох», пан Шкварчак заскавулів, а потім і зарідав ледь не на повен голос:

— Жертва реклами! Я жертва рекла-га-ами!

— А бачите, — дорікнув йому Вельзепер, — ваша ж брехня вас і погубила. Привела в таку ж пастку, що ви для нас готували, пане Люцивуле. Отак. Терпіть тепер, годі скиглити.

Їх укинули до великої клітки на колесах, і троє грішників покотили її вибоїстою гірською дорогою у напрямку Вогняної Долини.

В гостях у Тягниряднів

Петро Бредович і Анжела Джолівна були тяжко здивовані. За все своє кипуче інспекторське життя вони не те що не їли, а навіть ніколи й не бачили стільки вареників за раз. Тітка Галя Тягнирядниха на славу постаралася. І з м'ясом наварила, і з вишнями, і з сиром, і навіть з грибами. Усе це вона виставила на стіл у чотирьох глибоких мисках перед поважними гостями з області. У глинянім глечуку була густа-прегуста сметана.

Дядько Василь теж не пас задніх і довершив композицію двома суліями з оковитою власного виробництва. В одному бутлі була, звісно, зефірівка, в другому — мармеладівка. Тягнирядни вміли приймати гостей.

— Канєшно, у нас усе по-простому, — ніби вибачаючись, зауважив господар, — але чим багаті, тим і раді. Прошу до столу, зараз покуштуєте найкращого в світі напою.

Анжела Джолівна налягала на вареники, Петро Бредович делікатно відмовлявся від зефірівки, але по півчарочки мармеладівки перекидав, виголошуючи при цьому довгі як собача пісня тости. Спочатку за здоров'я господарів, потім за те, щоб у хазяйки руки не боліли, потім за кохання й за Анжелочку Джолівну, а далі знову і знову за вдалу перевірку й успішне закриття безперспективної Глинятинської «семирічки».

— А що, справді закриєте нашу школу? — щоразу сплескувала в долоні тітка Галя. — А де ж дітки вчитимуться?

— Безсумнівно! — запевняв інспектор. — А діти у район ходитимуть. Там і школа нова, і вчителів достатньо. Правда, Анжелочко Джолівно.

— Авжеж, авжеж, — кивала помічниця. — А подайте-но мені ще отих вареничків. То з чим?

— То з грибами, якщо ваша ласка, — чемно відповідала хазяйка. — Їжте на здоров'я.

— А вашій школі гаплик, — копилив губи Петро Бредович. — День-два попрацюємо — і аллес капут.

— Але ж і непроста, мабуть, у вас робота? — допитувалася тітка Галя.

— Та є трохи, — погоджувався головний інспектор. — Нервова до неможливості. Оце бачите? — він лягнув себе по лисині. — Це, думаєте, що?

— Голова? — припустила жінка.

— Ні, — заперечив уже добре захмелілий Петро Бредович, — ні, це не голова. Так, фактично це голова. Але яка? Це не проста голова. О, шановні, це золота голова!

— Воно-то так, канешно, — встряв у розмову дядько Василь, — але, як той казав, не все золото, що блищить.

— Істина! — випалив інспектор. — Ви мудрий чоловік. Ви все бачите, як воно є. Правильно — блищить. А чому? Бо нерви. Нерви, шановні, усе нерви. Он Анжелочка Джолівна пам'ятає, які тут колись буяли хащі! — з цими словами Петро Бредович знову лягнув себе по лисині.

— Шалені, — підтвердила товстуха. — Пригадую, коли я перейшла з дитсадка в об'єднано працювати, то у вас такий чуб був, що аж ну.

— А ви і в дитячому садочку працювали? — спитала господиня.

— Було діло. А перед тим ще в пологовому будинку. Ну, то я ще зовсім молоденька була.

— Мабуть, цікаво в пологовому будинку працювати? — оживилася тітка Тягнирядниха. — Немовляточка там тобі, як пуп'яночки... Ох, і люблю ж малечу!.. Але чому ж ви покинули ту роботу, перепрошую?

— Чому? — задумалася товстуха. — Хто його знає. Я й не думала про це ніколи. А й справді: чому я пішла з пологового? Сама не знаю. Наче якийсь чорт мене напоумив. Дивно, чому ж я таки пішла? А, чого вже там! Пішла — та й годі. Навіщо минуле ворушити. Ану ж, скуштуйте ще однеденного з тієї мисочки. То з чим, перепрошую?

— З вишнями, з вишнями, — тітка Галя підсунула вареники до інспекторки. — Зі сметанкою беріть, в нас сметанка своя, домашня.

— Багато не можу, бо дієта.

— Як хочете, то я вас навчу, як можна лисини здихатися, — запропонував Тягнирядно Петрові Бредовичу.

— Я вже всі засоби пробував, — скептично мовив інспектор. — Усе — брехня. Видурюють у людей гроші.

— Я, канешно, не знаю, що ви там пробували, але мій дід мав таку лисину, як сковорода, і то йому допомогло. І без усяких грошей.

— А що ж за метод? — Петра Бредовича починала розбирати цікавість.

— Народний, — відповів дядько Василь. — Ото робити треба так. Берете теля...

— Яке теля?

— Звичайне телятко берете, — продовжував Тягнирядно. — Хочете — бичка, хочете — теличку. Однаково. Яке підвернеться, таке й берете.

— А де? — здивувався інспектор.

— Не знаю, то вже ваша морока, де брати, але десь берете.

— Ну, нехай буде, — здався Петро Бредович. — І що далі?

— Далі починається головне.

— Заждіть-заждіть, — перебив дядька Петра інспектор. — Анжелочко Джолівно, чи не могли б ви взяти свій нотатник і з цього місця все детально записати? Я вас прошу.

Після того, як головна помічниця була готова конспектувати, дядько Василь продовжив:

— Отже, так. Ви підходите до теляти і так лагідно кличете: минь-минь-минь. Це щоб телятко трохи до вас звикло і не думало, що ви хочете його скривдити абощо.

— Чого б це я кривдив телят? — пирхнув Петро Бредович.

— Ви, канешно, кривдити нікого не будете, — заспокоїв його дядько Василь, — але, канешно, воно ж на вас подивиться і може подумати, що ви хочете зробити якусь дурницю.

— Господи, — посміхаючись, махнув рукою інспектор, — я й дурниць зовсім не знаю! Нехай заспокоїться — ніяких дурниць я не робитиму.

— Правильно, дурниці робитиме теля, — сказав дядько Василь.

— Теля?

— Канешно. Коли ви підійдете і скажете «минь-минь-минь», — одразу нахилийте до нього свою голову. Отоді телятко почне лизати вам лисину.

— Лизати лисину?! — аж протверезів інспектор. — Але навіщо?

— Бо телятко мале, дурне, йому що не дай — воно лизатиме. Чи то лисина, чи відро, чи фара від трактора, — телятку однаково, така вже в

нього особливість. Для нас це не головне, основне для нас, щоб верхні шари шкіри на вашій голові просякли цілющою телячою слиною.

— Цілюща слина? — ще дужче здивувався Петро Бредович.

— Дід саме так і казав. Через кілька таких сеансів у вас починає рости чуприна.

— Це ж треба, — задумливо проказав інспектор. — Дуже схоже на брехню. Що ви скажете, Анжелочко Джолівно?

Анжелочка Джолівна так напхалася варениками, що нічого не здужала сказати. Вона просто гикнула і стенула плечима.

— Не вірите — не треба, — образився Тягнирядно. — Ну, вип'ємо по останній — і в люлю.

Посеред ночі господаря розбудили легенькі, але настирливі поштовхи в плече. Перед хазяйським ліжком висвічував ребрами Петро Бредович.

— Вибачте, — сконфужено промовив головний інспектор, — не спиться мені. Думки, знаєте, всякі.

— Може, по чарочці, — взуваючись у капці, — запропонував господар.

— Та ні. Чуєте, а я оце подумав: у вас же, мабуть, і хазяйство є?

— Канешно.

— Он воно як. І корова?

— Є й корова. Лиска зветься.

— Як цікаво. А дозвольте спитати: у неї часом тее... телятка немає?

— Чого ж. Канешно, є телятко, — все зрозумів дядько Василь, — накиньте щось, бо надворі вже прохолодно.

Остання педрада?

Сива таки змилювалася й повернулася до свого господаря. Дід Припічок привіз усі Остапові речі додому, а ввечері прийняв квартирантом і самого новоспеченого вчителя.

Хлопець довго не міг заснути, крутився з боку на бік і приструнчував думки та спогади про минулий день. Було вже за північ, коли Остап нарешті задрімав. Але не надовго. Посеред ночі його розбудив якийсь рейвах і крик, що долинав із сусіднього дворища. Нічну тишу, мов ножем, розтинало обурене коров'яче «муу-у-у-у!». Та ще й на півсела, мов сказилися, лементували кури.

— Що це там у кума робиться? — крекчучи, сповз із ліжка дідусь Михайло. — Піду подивлюся, може, яка лисиця до Тягниряднів ускочила абощо. А ти спи, спи, сину, бо завтра тобі ж на роботу. Штани зашив?

— Зашив.

— То спи. Зараз прийду.

Господар повернувся хвилин за двадцять. Він усміхався в бороду і раз за разом приказував сам до себе:

— От кум! От чортяка сивий!

— А що там? — спитав Остап.

— Та, дрібниця, — ховаючи лукаву усмішку, відповів дідусь. — Ти спав би вже. От чортяка! От галабурда!..

Так Остап і не дізнався, чому дід Припічок ще півночі душився сміхом, ховаючись під ковдрою.

На ранок Остап прийшов на роботу невиспаний, але, на відміну від першої своєї з'яви в школі, принаймні пристойно вбраний.

Перед уроками Павло Панасович зібрав колег на позачергову нараду. І сказав таке:

— Не знаю, як ви, а я не спав. Цілу ніч очей не стулив. А чому, дорогенькі? Думаю, ви всі. Думаю, всі ви знаєте, чому. Бо нам загрожує. Що нам загрожує, ви теж знаєте, і дехто навіть бачив. Дехто навіть бачив, хто нам загрожує.

Парасина Павлівна статечно кивала в такт директорським словам. А увесь невеличкий учительський колектив кивав у такт кивкам

завуча. Дружне педагогічне посімейство Глинятинської школи складалося з самого директора, завуча, учительки молодших класів Ніни Силівни і фізрука Геннадія Івановича, того самого дідуся з ревматизмом. Тепер до цієї нечисленної компанії приєднався ще й Остап Валерійович Квіточка.

— Отже, дорогі мої колеги, нашу славну школу спіткала біда, — вів далі Павло Панасович.

— Звідки стікала вода? — перепитала туга на вухо Ніна Силівна. Вона була така древня, що вчила читати й рахувати ще самого директора.

— Це гірше, ніж вода, шановна Ніно Силівно, — це не вода, це справжнє лихо.

— А, коли тихо, то нехай стікає, — махнула зморщеною рукою старенька вчителька.

— Якщо нашу школу закриють, то це буде, — продовжував Павло Панасович. — Я вам навіть скажу, дорогенькі, що це буде. Не буде нічого. Тобто нічого доброго тоді не буде. І це стосується. Усіх нас, між іншим, стосується, якщо хтось ще й досі не докумекав. Куди ми всі подінемося тоді, га? Я вас чітко запитую: га? Чи є у вас відповідь на це просте запитання? Немає.

— Є, — несподівано промовив фізрук. — Ми ніде не подінемося, ми просто залишимося без роботи.

— Правильно! — випалив директор. — *Без-ро-бо-ти!* Всі чули? А що ж тоді буде? Я маю на увазі — що ж станеться з нашими серцями? Кому ми тоді віддаватимемо наші серця? Кому? Якщо не буде нашої школи і в ній не буде наших дорогих школярів?

— Подумаєш — не буде кольорів, — пхикнула Ніна Силівна. — Я їх вже років двадцять не бачу, усе сіре. І нічого, живу. Не панікуй, Павлушко, ти ще в нас молоденький.

— От-от, — підвищив голос Павло Панасович, — в тому якраз і є наша біда, що треба дивитися. Треба дивитися правді в очі й визнати: ми всі тут старі пеньки. Як не крути, а нас прикриють.

— Кх-кхи, — урвала промову свого керівника Парасина Павлівна. — Я хочу нагадати вам, Павле Панасовичу, що в нашому колективі відучора є й молоді люди.

Остап почервонів.

— А вам, Парасино Павлівно, нагадаю, що лише збіг обставин примусив мене. Примусив мене вчора змінити своє рішення щодо цього юнака. І я прийняв його на роботу. Але це нічого не міняє. Навіть не варто чекати три дні і терпіти інспекторів з їхніми перевірками. Нехай одразу закривають школу і крапка. Що тут мучитись.

— Як же це? — тут уже не витерпів Остап. — Ми повинні боротися! Не можна ж так просто опускати руки! Мусимо перемогти!

— А вам, молодий чоловіче, скажу таке: забудьте про перемогу. Ви лиш подумайте і уявіть, що буде, коли та парочка побачить нашого Геннадія Івановича в дії?

— А що таке? — стрепенувся фізрук. — Що Геннадій Іванович? Геннадій Іванович у формі!

Він хотів випнути худорляві старечі груди, але зойкнув і вхопився за поперек:

— Ой, матері його ковінька, шпигає в поясницю!

— От бачите, — зітхнув директор, — Геннадію Івановичу, вибачте, але, крім гри в доміно й дурня ви вже давно нічому навчити дітей не здатні. А візьмімо нашу дорогеньку Ніну Силівну хоча б...

— Ще чого! — обурилася вчителька. — Нічого ви в мене не візьмете. Ніяких курчат. А от гусенятами можу трохи поділитися. В мене цього року гусенят чимало вилупилося.

— Добре, добре, дорогенька, — поспішив погодитися Павло Панасович.

— Ні, не дорогенькі. По десять гривень віддам, — ніяк не вгавала Ніна Силівна.

— Бачите, юначе, це крах, це просто катастрофа і фіаско. Минулися ті часи, коли в нас сто сімдесят учнів училося. Ви, юначе, не повірите, але в нас ще не так давно навіть живий куточок у школі був. А тоді... Тоді дітей стало як кіт наплакав, тваринок ми в добрі руки пороздавали. Ет!

Директорові навіть сльози на очі навернулися: видно, прикрі спогади наринали на нього. Далі він опанував себе і знову повів рівним голосом:

— Рятунку немає. Шукайте собі іншої школи, юначе. На жаль, це, мабуть, наша остання педрада. Все, колеги, я йду до себе, а ви... а... — він махнув рукою і понуро пішов до дверей.

— Але я хочу працювати в цій школі! — дивуючись власному завзяттю, випалив Остап і захопив Павла Панасовича за рукав. — Давайте хоч спробуємо.

Директор здивовано звів брови і пильно-пильно придивився до юного вчителя. Наче щойно побачив його вперше. Потім глянув на свою вірну помічницю Парасину Павлівну, обвів поглядом інших учителів. Завучка мовчки кивала. Ніна Силівна і Геннадій Іванович з надією дивились на директора.

— Куди ж ми тоді? — стиха промовив фізрук. — Павле Панасовичу, куди ж тоді? Це ж наш дім.

— Не здаваймося, — підтримав дідуся Остап.

— Ну, гаразд, дорогенькі, — якось ніби переродився, помолодшав Павло Панасович. — Гаразд, є в мене план. Тільки попереджаю, юначе, — подивився він на Остапа, — попереджаю, що ви втрапили в халепу.

— Пусте! — посміхнувся Остап. — До халеп мені не звикати.

План починає діяти

У школі все було готове до перевірки. За кілька хвилин після наради Павло Панасович ознайомив учителів з планом, якого всі мушили чітко дотримуватись. І, якщо пощастить, то їхню школу омине сумний жереб багатьох неперспективних на думку вищого керівництва невеличких сільських шкіл. Через брак учителів і учнів їх ліквідовували, тобто закривали назавжди.

План директора був такий:

1. Павло Панасович вдає, що він дуже радий інспекторам.
2. Парасина Павлівна вдає, що тюлю на вікнах і не повинно бути.
3. Геннадій Іванович вдає з себе сторожа.
4. Ніна Силівна вдає з себе прибиральницю.
5. Остап Валерійович по черзі вдає з себе Геннадія Івановича і Ніну Силівну.

Інспектори прибули за кілька хвилин до початку уроків.

Петро Бредович час від часу просив у Анжели Джолівни маленьке люстерко від пудрениці й уважно вивчав у ньому свою лискучу голову. Після нічних процедур інспекторова лисина рожевіла, неначе ніжна ранкова мальва. Сам він був сонний, але мав піднесений настрій.

Ангела Джолівна теж була в гуморі. Певно, на її настрої позначилися вчорашня вечеря й не менш смачний сьогоднішній сніданок.

Павло Панасович і Парасина Павлівна зустріли гостей на порозі школи.

— А ми вас вже зачекалися! — защебетав директор. — Як відпочили?

— Усе гаразд, — відповів Петро Бредович. — Ходімо вже перевіряти. Анжелочко Джолівно, все записуйте.

— Аякже, Петре Бредовичу, аякже, — закивала його помічниця і витягла з сумочки свій нотатник.

— З чого почнете? — поцікавився Павло Панасович, вдаючи, що йому взагалі-то байдуже, з чого перевіряльники почнуть свою роботу, бо в його школі, схоже, скрізь усе в порядку.

— Спочатку подивимось, як ваші діти займаються фізкультурою, чи немає перенавантажень, — рішуче промовив інспектор. — Де тут у вас спортзал?

— Авжеж, авжеж, — погодився директор. — Чули, Парасино Павлівно? Йдемо на фізкультуру. — Він непомітно підморгнув завучці.

Парасина Павлівна все зрозуміла і чимдуж дременула до вчительської.

— Що це з нею трапилось? — здивувалася Анжела Джолівна.

— Е-е... Мабуть, згадала, що праску забула вимкнути, — придумав Павло Панасович.

— Запишіть, Анжелочко Джолівно, — наказав головний інспектор, — так і запишіть: у школі відбуваються кричущі порушення пожежної безпеки.

— Добре, запишу, — відповіла товстуха, — але праска в учительській — це правильно. Вчителі завжди повинні мати охайний вигляд. Тут я б поставила плюс.

Тим часом захекана Парасина Павлівна ускочила в учительську.

— Ваш вихід, Ніно Силівно! — з порога випалила вона. — Затримайте їх, доки Остап Валерійович перевдягатиметься на фізрука!

Ніна Силівна вхопила відро і швабро й вирушила на бойове патрулювання коридорів.

Інспекторській делегації до спортзалу лишилось якихось десять метрів, коли це з-за рогу, просто на перевіряльників налетіла Ніна Силівна. Новоспечена прибиральниця з усього розгону вгатилася шваброю в черевики Петра Бредовича. Інспектор так і беркицьнувся на спину.

— Ой-ой! — покотилося лунким коридором. — Це неподобство!

— Вибачте! Перепрошую! — затанцював навколо збитого з ніг перевіряльника директор. — Давайте руку. Вибачте, будь ласка. Це наша прибиральниця Ніна Силівна. Даруйте їй, я вас прошу, просто вона дуже старанна. Вона так захоплюється. Так захоплюється своєю роботою, що часом навколо себе. Нічого навколо себе не бачить.

— Це свинство, я вам кажу! Справжнє свинство! — бубнів Петро Бредович. — Анжелочко Джолівно, негайно зафіксуйте цей інцидент.

Кілька хвилин було виграно, але ж Остап без халеп не може. Одягаючись, він поспіхом нап'яв кросівки не на ту ногу. Доки взувався-перевзувався, утратив кілька дорогоцінних хвилин.

— Геннадію Івановичу, — наказала завуч, — негайно перейміть їх і затримайте.

— А що я їм скажу? — спитав фізрук.

— Придумайте що-небудь. Ви ж сторож, зрештою.

Геннадій Іванович заступив інспекторам дорогу перед самісіньким спортзалом. Він, наче шлагбаум, виставив наперед себе свою палицю.

— Що трапилось? — вдав здивування директор. — Познайомтеся, це наш сторож Геннадій Іванович, — пояснив він перевіряльникам.

— Нічого не трапилось, — сердито промовив фізрук-сторож, — школою вештаються сторонні незнайомі люди. Це непорядок, Павле Панасовичу.

— Заспокойтеся, це наші гості — інспектори з обласного управління, — промовив директор, схвально підморгуючи Геннадію Васильовичу. — Пропустіть нас.

— Ще чого! — пирхнув той. — А як щось пропаде, — хто тоді відповідатиме? Я?! Нехай спочатку покажуть документи, що вони справді інспектори, а не махлярі якісь.

— Нічого не поробиш, — вибачливо стенив плечима Павло Панасович, — отакі добросовісні люди в нашій школі працюють. Доведеться показувати ваші посвідчення.

Поки Петро Бредович і Анжела Джолівна шукали документи, за спиною Геннадія Івановича до спортзалу прослизнув Остап.

— Документи в порядку, — промовив колишній фізрук, а тепер сторож Геннадій Іванович, віддаючи інспекторам посвідчення. — Проходьте, будь ласка.

Він відчинив перед Петром Бредовичем двері.

— Я цієї бюрократії вам просто так не подарую! — роздратовано гарикнув головний перевіряльник, переступив поріг спортивного залу — і раптом... хтось вимкнув світло. Точніше, світ. Хтось вимкнув увесь світ.

Горзулія

Світ потьмарився в очах Вельзепера, коли він побачив її.

О, як же його серце гупало в ребра, шукаючи виходу з кістяної клітки! Як же воно билосся й тріпотіло!..

Недодідько ще не йняв віри своїм очам, а кляте серце вже невідьзвідки взяло крила і намагається випурхнути з грудей, вихопитись — і полинути просто до неї! Бідолашному кажанолову знадобилося кілька хвилин, щоб опанувати себе і нарешті збагнути: йому не ввижається, він таки бачить перед собою Горзулію. І тоді він закричав:

— Стійте! Зупиніться, кажу вам!..

Коли чортолови вивезли свою здобич у Долину, поглядам полонених відкрилися безкінечні поля з казанами та величезними сковородами. Вельзепер уже тут бував і бачив усе це, але ж тоді в казанах та сковородах сиділи грішники — люди, що за життя нарobili пребагато недобрих справ і мусили за всі свої негідні вчинки терпіти муки. Нині ж на місці грішників були Вельзеперові одноплемінники — нечисті всіх мастей і рангів. Окрім найвищого начальства.

— А де ж наші чільники? — спитав недодідько у братів по нещастю. — Щось я нікого з верхівки не бачу.

— Дурні вони в казанах сидіти! — пирхнув Довбня. — Вони давно всі десь нагорі, на теплих островах під сонцем ніжаться.

— Тепер ясно, — промовив Вельзепер. — А то ж я дивлюся, що вищого за гаспида нікого немає.

— Бо так завжди було, — подав голос Копито. — Начальство тільки кричить, що про нас дбає, а як тільки запахне смаленим, то простий чорт їм попід хвіст! Вони лише своєю шкурою переймаються, самі собі дають раду, а ми хоч би й усі до чортової матері виздихали — їм байдуже! Далеко ходити не треба, ось вам наочний приклад! — з цими словами зв'язаний Копито, як міг, брикнув такого ж зв'язаного Люцивула. — У-у, шкура!

І тут Вельзепер побачив Горзулію. Вона сиділа в казані, повз який саме проїжджала їхня пересувна клітка. Доки недодідько отямлювався від несподіванки, грішники котили полонених далі й далі.

— Стійте! — Вельзепер і сам не сподівався від себе такої сміливості. — Зупиніться, кажу вам! — закричав він до полонителів. — Стійте, я маю вам щось сказати!

— Чого ти? — пробасив Довбня. — Що надумав?

— Я маю щось сказати, — повторив недодідько. — Я знаю, де вихід нагору!

Ці слова справили магичну дію на трійцю грішників — вони зупинились як укопані і втупилися у Вельзепера, наче барани на нові ворота.

— Я можу провести вас до печери, з якої є вихід у людський світ, — ошелешив слухачів недодідько.

— Як?! — не вірив своїм вухам пан Шкварчак. — Чого ж ти зразу нам не сказав? Ще тоді, як ми зустрілися? Ми б давно всі були не в клітці, а нагорі! Дурень, ти Вельзеговне, дурень...

— Ну, нечиста сило, — пригрозив головний грішник, витягуючи Вельзепера з клітки, — якщо збрешеш — начувайся.

— Не брешу, — відповів Вельзепер, — правда, відведу, тільки розв'яжіть мене.

Його звільнили від мотузязччя.

— Ну, веди! — Усі троє грішників нависли над недодідьком з різних боків. — Тільки не надумай дати драпака.

— Поведу, не хвилюйтеся. Тільки в мене одна умова є.

— Яка ще умова?

— Ми підемо всі разом, ви повинні розв'язати й моїх товаришів.

Грішники переглянулися.

— Гаразд. Нехай буде по-твоєму, — кивнув головний нечестивець, — розв'яжемо, нехай і ці йдуть.

— Але це ще не все, — промовив Вельзепер.

— Чого тобі ще? — вирячився на недодідька ватажок грішників.

— Ще ми мусимо взяти з собою одну фурію. Вона о-он у тім казані сидить.

— Чуєш, ти, яку ще фурію?! — аж роздужся від обурення людський ватаг. — Чи не забагато ти на себе береш — ставити нам умови?

— Ну, як собі хочете, — байдужо кинув Вельзепер і простяг перед собою обидві руки. — В'яжіть назад, і я нікуди не збираюсь.

— Ви тільки гляньте на цього нечистого, хлопці! — гмикнув верховодець. — Тут не що інше, як романтична історія замішана! Ех,

бісова твоя душа, колись і я за панночками повпадати мастак був. Давай, покажуй свою фурію, де вона?

— Трохи назад повернутися треба. Он той казан.

Радісний, Вельзепер перший побіг до Горзулії.

Грішники наздогнали його вже коло потрібного казана.

— Здоров був, — привіталися вони з вогнярем — невеличким грішником, який саме розводив попід казанами вогонь. — Є справа.

— Як є, то кажіть, — діловито відповів чоловік.

— Віддай нам оцю бісичку.

Зачувши ці слова, Горзулія подивилася з високого казана донизу й побачила Вельзепера. Він стояв і закохано дивився на неї. В зацькованому погляді колишньої секретарки проблиснули вогники надії. Вона не зводила очей з Вельзепера, якого, на власний подив, одразу впізнала.

— Хе, розумники які! — пхикнув тим часом вогняр. — За які це такі коноплі я вам мушу бісичку віддавати?

— Ну, розумієш, дуже треба, — вели своєї Вельзеперові грішники. — Віддай, що тобі з неї?

— А що мені з вас, га? — не здавався чужий грішник.

— Слухай, а давай мінятися, — раптом запропонував головний поневолювач.

— Мінятися? — помітно зацікавився коротун. — А що дасте? Які такі коноплі?

— Конопель немає, але є повна клітка нечистих. То що — по руках?

— То ще треба на тих нечистих подивитися, — вогняр недовірливо покосився на клітку. — Якщо всі такі здохляки, як оцей, що з вами прибіг, то мені таких не треба. Як то кажуть, краще бісичка в казані, ніж біс у бур'яні. Мене не обдурите. Ідіть собі.

— Чув, куцорогий, — головний грішник звернувся до Вельзепера, котрий зачаровано дивився вгору на Горзулію і зовсім не чув людської розмови. — Доведеться когось на обмін дати йому, бо так не відпускає твою пасію. Ти оглух, нечисть?! Не відпускає, кажу, мінятися треба!

— А на що ж мінятися? — стрепенувся Вельзепер.

— Не на що, а на кого. Доведеться кимось із твоїх друзяк пожертвувати.

— А віддайте йому пана Шкварчака. Він нам не друзяка ніякий, — осінило недодідька. На більше він не заслуговує.

— Це того, що вас усіх до нас привів?

— Того самого. Він, до речі, не простого десятка чорт — він гаспид.

— Гаспид? — зацікавився вогняр. — Ану, ведіть його, подивимось. Може, щось і вийде з цієї балачки. Ану, ану...

Під схвальне улюлюкання Довбні та Копита, пана Шкварчака обміняли на Горзулію.

Вийнята з казана, вона погано розуміла, що відбулося, але весь час промовляла, тулячись до Вельзепера:

— Дякую, дякую, дякую...

А щасливий і розчулений Вельзепер несміливо притискав фурію до себе і зніяковіло поглядав то на грішників, то на своїх одноплемінців.

Другий сеанс

Світ увімкнувся аж під вечір. Петро Бредович спроквола розплющив очі. Першим, що він побачив, була широченна спина Анжели Джолівни. Помічниця сиділа за столом і голосно плямкала.

— Де я? — стиха спитав інспектор. — Світло вже дали?

— Ну нарешті! — підскочила до гостя тітка Галя. — Ви на печі. У нас.

— А хто ви такі?

— Ми? Тягнирядни.

— А-а, вибачте, просто в голові макітриться.

— Ой, я так переживала, так переживала, Петре Бредовичу! — тут як тут опинилася й помічниця. — Ну, слава Богу! Бо я так переживала за вас, так переживала, що й вареник до рота не йшов. Вже думала, що ви ніколи не прокинетесь.

— А що трапилось? Як я тут опинився? Ой, щось голова гуде, ой, зараза!..

— Та ж вам, Петре Бредовичу, м'ячем у голову влучило.

— Яким ще м'ячем? — звівся на лікті інспектор. — Я такого не пам'ятаю. Лише пригадую, як той противний сторож перевіряв посвідчення, а тоді я зайшов до спортзалу, а тоді... тю ти, далі темно. Ну так, вимкнули світло! Що то було?

— Ото й був м'яч у голову, Петре Бредовичу, — співчутливо промовила Анжела Джолівна. — Ви одразу гупнулися на підлогу. Я спочатку гадала, що ви надумали пожартувати. А тоді так злякалася, так злякалася! Добре, що директор школи і фізрук їхній, молодий спеціаліст, до речі, винесли вас на свіже повітря, а тоді сюди перенесли, щоб ви очуняли.

— От тобі й маєш, — старший інспектор почухав потилицю. — І довго я тут лежу?

— Довгенько, — до кухні увійшов господар. — Як ви тут?

— Та байдуже. Тільки на плечах — наче не голова, а вулик.

— Нічого, це буває, — дядько Василь підійшов до печі з наливою чаркою в руці. — Ось я вам мікстурки приніс.

— А допоможе? — недовірливо скривився Петро Бредович.

— Канєшно! Це ж найперші ліки! Пийте.

— Ні, не буду, — відмовився інспектор. — Я це діло не дуже. Та й ви не захоплюйтесь, бо воно не таке й корисне, як ви думаєте.

— Зовсім не корисне, — підключилася тітка Галя. — Хоч ви йому скажіть, Петре Бредовичу. Бо я вже років з двадцять йому товкмачу, що від горілки саме лихо, але ж йому хоч кіл на голові теши.

— Правду каже ваша дружина, правду, — кивнув контужений інспектор, — горілки краще взагалі не вживати.

— Чув, що тобі вчена людина каже? — нависла над чоловіком тітка Галя. — Як мене не слухаєш, то хоч його послухай.

— Ет! — махнув рукою дядько Тягнирядно. — Стара пісня. Як не хочете, то й просити більш не буду. Але повечеряти треба. А йдіть-но до столу.

По вечері прийшов Павло Панасович — спитати, як почувається інспектор.

Він довго вибачався перед Петром Бредовичем, сказав, що завтра чекатиме і його, й пані інспекторку з нетерпінням. Потім директор авторитетно запевнив, що завтра нічого подібного до нинішнього непорозуміння не трапиться. Ба більше: інспектори будуть просто наповал вражені їхньою школою. На що Петро Бредович сказав: «Дякую, але наповал ви нас уже вразили, більше не треба». Потім директор іще раз вибачився й пішов собі.

Вже як спровадили Павла Панасовича, Анжела Джолівна сіла записувати під диктовку господині рецепт тіста на вареники з вишнями, а господар повів Петра Бредовича до хліва на другий сеанс лікування лисини.

Тягниряднівського бичечка звали Беник. Народився він чотири дні тому і вже знав (мама казала), що в них є господар і господиня. Вони дещо дивні: ходять лише на задніх ногах, тому й зуться людьми. Як хто не знає, — то «люди» по-коров'ячому означає «двоногі». Але попри всю свою дивакуватість вони добрі й лагідні. Тричі на день приносять мамі смачну люцерну або кукурудзу, дають воду. За це мама ділиться з ними молоком.

Але вчора вночі разом з господарем до хліва увійшов незнайомий двоногий. І, уявіть собі, запхав у загін до Беника свою голову. Теляткові саме різалися ріжки, тому в нього дуже свербів лоб. Отже, Беник з радістю пристав на запросини побавитися. Він трошки

розігнався — і бухнув незнайомця в чоло. Але той виявився слабаком. Після першого ж удару позадкував, заточився і смішно ляпнувся прямо в свіженьку мамину купку. А тоді господар щось Беникові сказав по-своєму. Звісно ж, Беник толком нічого не зрозумів, але йому здалося, ніби хазяїн каже, що вдруге буцати смішного дядька не треба. Відтак незнайомиць знову наставив проти нього свого лоба.

Взагалі-то Беник любив дві речі — буцатися й лизатися. За чотири дні свого життя він багато чого вже встиг лизнути. Усе, що було в його невеличкому загоні, біля маминого стійла, він уже лизнув. Господаря й господиню — також. Навіть по кілька разів. Але до багатьох речей Беник просто не міг дотягнутись. Особливо йому кортіло лизнути одну яскраво-жовту круглу штучку. Штучка висіла під стелею і спалахувала щоразу перед тим, як до хліва мали ввійти господар чи господиня.

Отож Беник вирішив лизнути голову незнайомця. Тим більше, що голова в того двоногого була чудернацька, не така, як у господаря. В господаря на голові росла сіра шерсть, а в цього двоногого не росло нічогосінько. Тобто геть зовсім! Це була геть-чисто гладесенька голова. Навіть трохи ту штучку нагадувала. І Беник лизнув голову. На смак вона виявилася солонувата. Мамине молоко теж спочатку було трохи солонувате, а згодом стало солодке. Тому Беник уперто продовжував лизати ту голову, ждучи, що вона посолодшає. Та голова не солодшала. Дуже скоро вона взагалі стала ніякою на смак, і розчарований Беник покинув її і пішов у куточок спати.

Ось і сьогодні господар привів незнайомця, і той знову підставив йому свою голову.

Учора Беник трохи образився, що так і не долизався до солодкого, тому сьогодні не хотів навіть починати. Тим більше, що цього разу голова не була такою лискучою, як учора, а мала тьмяно-рожевий колір.

— Не хоче, — розчаровано промовив Петро Бредович. — Що робити?

— Є ідея. Треба намастити вашу лисину сметаною, — сказав господар.

— Ви геній! — вигукнув інспектор. — Хутчій несіть сметану!

За якусь хвилину дядько Тягнирядно приніс глечик зі сметаною.

— Мастіть, — наказав Петро Бредович, підставляючи голову.

Спочатку все йшло як по маслу. Хоч і йшло по сметані. Беник з охотою злизував її з лисини, дядько Василь мастив нову порцію, і бичечок смакував знову. Але після третього підходу Петро Бредович застогнав:

— Щось воно пече. В нього такий шорсткий язик, щоб ви знали.

— Канєшно, шорсткий.

— Учора було лоскотно, а сьогодні вже пече.

— Нічого. Зате будете пелехатий, як лев. Терпіть.

Інспектор витерпів ще чотири намащування-злизування, а потому чоловіки подалися до хати.

— Набагато краще зі сметаною, — повідомив помічниці Петро Бредович.

— Я знаю, — відповіла та, — вареники з вишнями без сметани такі собі.

— Я не про вареники кажу, а про лікувальний ефект. Допишіть там, де ви нотували про телятко. Допишіть, Анжело Джолівно: спочатку треба намастити голову сметаною.

— Добре, запишу, — промовила помічниця й зашаруділа сторінками.

Глухий кажанятник

Вельзепер знав Шпичаки Диявола, як свої п'ять пальців. Скільки ж разів недодідько сходив їх уздовж і впоперек у пошуках кажанів! В усіх кутках пекельних гір він мав кажанятники. Входи до них Вельзепер замощував каменяччям, лишаючи тільки невеликі захитровані місця, де можна було вийняти кілька камінців, аби впустити нову порцію летючих потворок, а потім знову закласти діру.

Вельзепер вів грішників до найбільшого зі зроблених ним кажанячих притулків. Але ця печера була особливою не через свої розміри, і не тому, що останнім часом недодідько напустив у неї більше кажанів, аніж в будь-яку іншу. Просто цей кажанятник був глухий, він не мав виходу нагору.

І ось невеликий гурт, що складався з трьох грішників і чотирьох тубільців, тобто корінних пекельних мешканців, — Вельзепера, Довбні, Копита і Горзулії, — стояли перед входом у кажанятник. Перед місцем, де мав бути вхід, тепер грамадилася купа каміння.

— Чого став?! — рывкнув один з грішників до Вельзепера.

Горзулія, що увесь час стояла біля свого спасителя, не випускаючи його руки зі своєї, аж здригнулася.

— Прийшли, — відповів на той покрик недодідько і вказав рукою на звалище каменю.

— Ти з нас знущатися надумав? — грішник від обурення аж півня горлом пустив. — Ану, веди до ходу нагору, бо ми тебе на місці підсмажимо!

— А я вам кажу, що ми прийшли. Вихід у цій печері, — промовив Вельзепер, — тільки треба розібрати трохи каміння й залізти всередину. Ось приберіть кілька каменів отам зверху — побачите.

— Ну, гляди, як обдуриш! — Рывкнув грішник і подерся каменяками нагору, туди, куди вказав Невмивака.

Інші грішники подерлися за ним. Услід посунули й Довбня з Копитом, але Вельзепер дав їм знак, щоб спинилися.

Головний чортолов тим часом уже досяг вершини і заходився відкидати каміння. Один, другий, третій камені, викрешуючи з інших

снопи іскор, покотилися донизу. Один ледве не збив з ніг Горзулію, і та щільніше притулилася до Вельзепера.

І ось, відправивши додолю ще один камінь, ватажок грішників радісно скрикнув: за каменюкою зяяло чорне око порожнечі.

— Є вхід! — вигукнув грішник, озираючись донизу. Тут він і побачив, що ніхто з чортів не збирається лізти за ним. — Гей, ви, нечисть! А вам не хочеться вибратися з цього смердючого пекла? Ха-ха-ха! Чи ви вже звикли?! Ну, як собі хочете — можете лізти до нашого світу, можете не лізти, — однак там і без вас нечисті вистачає! Чао, чортярики! Погостював я у вас, тепер і додому час!

По цих словах ватажок штовхнув униз іще одну каменюку...

Вельзепер смикнув за собою Горзулію і гукнув іншим нечистим:

— А тепер — ноги на плечі, браття, зараз тут буде весело!

Доки Довбня та Копито переварювали зміст Вельзеперових слів, сам недодідько з Горзулією був уже за добрих десять кроків від того місця, де з чорної плями утвореного грішником отвору навалою поперли сотні і сотні скажених від печерної задухи й безвиході кажанів.

Хмарище рукокрилих потворок накрило собою людей. Нажакані грішники були приголомшені несподіваним нападом, вони відбивалися що було сил, відмахувалися від нападників, але ті, наче рій бджіл, обліплювали кожного і боляче вганяли в руки й ноги своїх жертв гострі ікла.

Довбня з Копитом дослухалися до Вельзеперової перестороги і встигли відбігти настільки, щоб не втрапити в самісіньку гущу кажаняччя. Хоч і на їхню долю випало немало летючих кровопивців, проте нечисті потроху віддалялися від печери, на бігу віддираючи від себе мишей і відкидаючи їх якнайдалі.

Вельзепер і Горзулія мчали так, що аж викрешували копитами іскри з кам'яної стежини. Вони бігли довго, може, з годину, аж поки не попадали знеможені просто на землю. Віддихавшись, повставали і знову побігли. А коли пересвідчилися, що гонитви за ними немає, перейшли на крок і стали шукати якоїсь криївки, де можна було б переночувати. І весь цей час їхні долоні міцно тримали одна одну.

Поночіло. Закохані недодідько та фурія сиділи вкупоньці під величезним валуном на краєчку прірвистого плато і дивилися, як поволі пригасає пекельний день.

— А як там, нагорі? — тихо спитала Горзулія.

— Не знаю, — відповів Вельзепер. — Кажуть, там гарно: дерева ростуть, є зелена трава, небо, кажуть, є.

— А що таке дерева? — Горзулія зустрілася поглядом з Вельзепером. — І яке те небо?

— Небо? — недоділько задумався. — Я чув, що воно таке, як твої очі, мій вогнику, — блакитне.

— Якби ж то хоч разок його побачити, — замріяно зітхнула фурія.

— Побачимо, — Вельзепер ще дужче пригорнув до себе кохану. — Обіцяю. Я знаю, де справжній вихід нагору.

— Я боюся, — стиха зронила бісичка. — А раптом для нас там не знайдеться місця.

— Оцього я не знаю. Але побачимо. Принаймні спробувати треба, бо тут усе одно через грішників нам життя не буде.

— А там, нагорі, вони теж є?

— А куди ж без них? Є.

— Цікаво, чи всі людські душі грішні?

— Кажуть, що всі. Але не всі пропащі, Горзю. Далеко не всі.

— Це добре. Дуже добре.

Горзулія поклала голову на Вельзеперове плече і спробувала уявити собі небо.

Перевірка триває

Наступного ранку Петро Бредович прокинувся від того, що його голова пашіла, наче розжарена сковорода.

— Мабуть, волосся в ріст пішло — не чувся від радості старший інспектор. Окрилений таким здогадом, він вискочив на кухню. Там вже поралася біля столу його помічниця.

— Ану, Анжело Джолівно, гляньте, що там у мене? Так пече, так пече...

— Господи! — сплеснула в долоні помічниця. — Хто це вам голову роздряпав?

— Та що там? — кипів від нетерплячки Петро Бредович. — Ану, дайте люстерко — я сам подивлюся.

З дзеркальця на нього дивився він і не він. На лице Петро Бредович себе, звісна річ, упізнав, але голова мала дивний вигляд: була геть червона.

— Ого! — інспектор обережно провів по маківці долонею. — Ой! Пече, зараза!..

— Як же ви тепер підете до школи?! — схопилася за голову Анжела Джолівна.

— Пусте, щось придумаємо. Краса потребує жертв, Анжелочко Джолівно. Спитайте в хазяйки, чи є в неї зеленка.

Директор Глинятинської семирічки, як і обіцяв, зрання нетерпляче виглядав інспекцію з вікна. Щоправда, спочатку він подумав, що до їхнього села завітали інопланетяни. Ну, принаймні один. Павло Панасович вже вхопився за телефон, щоб дзвонити Триндицеві, але пригледівся й передумав.

Грузькою, розбитою підводами дорогою до школи прямував Петро Бредович. І не дарма директор переплутав його з прибульцем: інспекторова голова була густо намащена зеленкою. Слідом за старшим перевіряльником ледве встигала Анжела Джолівна.

Уся шкільна команда була вже наготові: Остап Валерійович чекав у вчительській кімнаті вістунку, тобто Парасину Павлівну; Ніна Силівна у формі прибиральниці чатувала там само. Геннадій Іванович цього разу стояв у коридорі, біля дверей учительської: щоб Парасина

Павлівна могла здалеку гукнути йому про маршрут інспекторів, а він міг швидше переказати Остапові.

— Добридень вам, — привітався з гостями директор.

— І вам доброго дня, — побажала йому Анжела Джолівна.

Петро Бредович мовчки кивнув.

— Як почувається пан інспектор? — запитав Павло Панасович.

— Дякую, добре, — відповів Петро Бредович.

— Ви впевнені? — директор покосився на його лисину, що кольором тепер нагадувала більярдний стіл.

— Якщо ви натякаєте на мою голову, то забудьте. Це не те, про що ви подумали, пане директоре. Це — ідейне.

— Що ви маєте на увазі?

— Я записався до партії «Зелених».

— Буває, — з розумінням кивнув Павло Панасович. — Я в молодості теж. Теж кілька разів записувався. Точніше вписувався не туди, куди треба. Тільки я частіше носом або оком. То як — ідемо на урок?

— Аякже. Тільки не на фізкультуру.

— А куди? — поцікавилась Парасина Павлівна, що поруч з директором, наче спринтерка, стояла в позиції низького старту.

— А ходімо на урок до першого класу. Є ж у вас цього року першокласники.

— Скільки завгодно! — скопил губу Павло Панасович. — Ге, Парасино Павлівно?

Але завучка вже стартонула у напрямку до вчительської.

— Знову праска? — підозріливо глипнув на директора Петро Бредович.

— Ні-ні, — заперечив той, — я думаю, що Парасина Павлівна просто вирішила перевірити, чи не дуже слизько натерли підлогу. Щоб ніхто, не приведи господи. Не впав, я маю на увазі. О, о, бачите, гримнулась, я ж казав.

— Оце правильно, — втішився Петро Бредович. — Можете поставити маленький плюстик, Анжело Джолівно. Ну, то ведіть, Павле Панасовичу. Подивимося на ваших першачків.

Цього разу Остапові довелося перебиратися в Ніну Силівну. А це, повірте, складніше, ніж просто вдягти спортивний костюм і кросівки. З жіночим одягом Остап ще зроду не мав справи. А тут мало того, що

треба було вдягти спідницю, кофтину й панчохи, то ще ж обов'язково мусив нап'ялити на себе якусь стару перуку і окуляри. На додаток — ще й наквечяти помадою губи.

Бачачи, що вони знову не встигають, Парасина Павлівна терміново випустила Ніну Силівну в «навколошкільне плавання» коридорами. Але старенька вчителька спізнилася.

Вигулькнувши в потрібний коридор, вона побачила попереду себе спини перевіряльників. Вони, на чолі з директором, неухильно наближалися до дверей з написом «1 клас». До дверей її рідного класу! Щось наче тьохнуло в немолодих учительських грудях. Якийсь нездоланний материнський інстинкт примусив Ніну Силівну з усіх своїх старечих сил налягти на ноги. Дорогою вона віджбурила вбік швабру й лишилася лише з відром у руці.

Вчителька наздогнала свою «здобич» під самісіньким класом.

— Добрий день! — на весь голос випалила вона. Усі як за командою обернулися.

Петро Бредович миттю сплотнів і на все горло закричав:

— Заберіть цю жінку звідси!

Краще б він цього не робив. Мовчав би, то вода не потрапила б до рота. А так...

Петро Бредович за хвилину зробився невеличким водоспадиком. Мало того, що інспектор став мокрий-мокрісінький, наче його щойно випрали, — він ще й ковтнув трохи води й ледь не похлинувся. Звісно, що Петра Бредовича ніхто й не збирався прати. Просто Ніна Силівна вихлюпнула на нього брудну воду з відра для полоскання ганчірки.

Павло Панасович остовпів. Навіть він не очікував такого від Ніни Силівни. Ніна Силівна теж такого від себе не очікувала, тому почала белькотіти щось про чисту воду, вологе прибирання й користь від обливання водою.

Анжела Джолівна теж була шокована. Вона навіть впустила свій нотатник на підлогу. Якимось дивом прудкі струмочки, що весело стікали з її начальника, не намочили блокнот.

Хоч це й дивно, але найпершим отямився сам потерпілий.

— Я відчував! — заверещав Петро Бредович на всеньку школу. — Я знав, що тут готується провокація! Ні! Ні! Ви підмочили не мене! І не мій костюм! Ви підмочили репутацію своєї так званої школи! Але

нічого! Мене ви цим не візьмете! Я йтиму до кінця! Ану, покажіть своїх першокласників!

Інспектор рішуче розчинив двері й увійшов до класу. За першою партою сиділо двійко малих — хлопчик і дівчинка. Налякані несподіваним гвалтом, що зчинився в коридорі, вони зимовими горобчиками притулились одне до одного й так принишкли.

Слідом за перевіряльниками й директором убіг захеканий Остап, одягнений у справжній одяг Ніни Силівни.

— Ну! — тріумфально вереснув Петро Бредович. — Я так і знав! І де вони?!

— Розумієте... — зам'явся почервонілий, неначе рак, Павло Панасович. — Тут справа не проста... розумієте... така справа...

— Записуйте, Анжелочко Джолівно! — перервав бурмотіння директора старший інспектор облвно. — Так і пишть: у першому класі Глинятинської семирічної школи навчається двоє учнів!

— Я перепрошую, — тактовно прокашлявся Остап Валерійович Квіточка, — але ви помиляєтесь.

— А ви ще хто така? — блиснув очима перевіряльник.

— Я? Гм... Я е-е-е... Оксана Валеріївна... е-е-е... Тюльпанчик — вчителька молодших класів. І хочу вам сказати, що учнів у цьому класі набагато більше. Перед вами лиш чергові, вони залишилися стежити за порядком, а всі решта...

— А де ж решта? — трохи отямившись, Павло Панасович вирішив підіграти Остапові. Хоча й гадки не мав, що з того вийде.

— В нас же зараз урок «Я пізнаю світ». От увесь перший клас і пішов до нашого живого куточка.

— До чого?

— До нашого шкільного живого куточка, — й оком не зморгнувши, вигадував Остап (бо що він мав іще робити в такій безглуздій ситуації?). — Дітки так люблять спостерігати за нашими вихованцями-тваринками. Погодувати братів наших менших.

— А-а... — непевно кивнув директор.

— У вас є живий куточок? — цього разу голос Петра Бредовича звучав не так погрозливо.

— Авжеж, — запевнив інспектора Остап. — Пречудовий живий куточок.

Якби поглядом можна було спопелити, то від Остапа лишилася б зараз тільки жменька золи, — так подивився на нього Павло Панасович.

— Ой! — зраділа Анжела Джолівна. — Петре Бредовичу, а ходімо й ми подивимось на той куточок! Я так давно не годувала тваринок. Та й ви ж, мабуть, теж...

— Я вчора годував одну, — ніяково відповів старший інспектор, — сметаною.

— То йдемо? — згорала від нетерпіння помічниця.

— І куди я такий мокрий піду? — Петро Бредович зніяковіло зиркнув на Остапа Валерійовича, думаючи, що зиркає на Оксану Валеріївну. — Давайте вже завтра всі разом підемо дивитися на той куточок.

— Всі разом — це хто? — наважився запитати директор школи.

— Всі разом — це ми плюс Василь Васильович. Тільки ніяких прибиральниць! Чули?! Ніяких дурноверхих прибиральниць, бо буде вам лихо!

— А хто такий? Отой Василь Васильович — що за один, дозвольте спитати? — поцікавився директор.

— Я ж вам казав. Завтра приїжджає наш головний інспектор. Я ж вам казав. Ми звітуємо перед ним за свою роботу у цій школі, а він уже й прийматиме остаточне рішення: закривати її чи ні.

— Він, до речі, кандидат біологічних наук, — додала Анжела Джолівна, — і дуже любить всяку звірину.

— Отже, до завтра, — кинув Петро Бредович. — Але не думайте, що кілька мишей вас урятують. Щоби вразити Василя Васильовича, вам знадобиться щось особливе. До побачення, бо мені до завтра ще треба костюм висушити.

Рятівна ідея

— Чи ви з глузду?! — кліпав, наче сова, Павло Панасович. — Ви з'їхали з глузду, молодий чоловіче?! Що ж ви накоїли?

— А що? Я ж нічого, — стенив плечима Остап.

— Оце — нічого? Ви ж нас погубили. Ви нас просто знищили! От хто, хто, скажіть?! Тягнув вас за язика — хто? Що ви наплели інспекторам про живий куточок?

— Ну... я просто сказав перше, що спало на думку. Взагалі-то, якби я не придумав про живий куточок, то школу б уже закрили. Першокласників у нас, як не крути, всього двоє.

— А Остап Валерійович правду каже, — обережно втрутилася Парасина Павлівна. — Просто він опинився в екстремальній ситуації, от і вигадав про живий куточок.

— Дороженькі, як ви не розумієте, що ми всі?! Ми всі тепер у екстремальній ситуації. Завтра ж усе одно виявиться, що в нас ні першокласників, ні живого куточка немає. Це все, нам клямка, колеги, точно вам кажу!

— Вибачте мені, — промовив Остап, скидаючи з себе перуку. — Я не мав цього робити. Просто згадав вашу, Павле Панасовичу, розповідь на педраді. Ну, про ваших колишніх тваринок.

— Ет, що там вже згадувати! Нема — то й нема. Я й сам як згадаю, бува, то наче отут! — він рубонув долонею собі коло горла. — Наче отут галушка стає — і ні туди ні сюди. Так мені гірко, так тоскно...

— А чого лишень один ваш Бублик вартий, Павле Панасовичу, — озвався Геннадій Васильович. — Ніколи не забуду, як я для нього траву косив за школою.

— Ой, не кажіть, не кажіть мені про Бублика! — здушеним голосом проказав директор. — Не... не кажіть, якщо... якщо не хочете моїх старечих сліз побачити.

— Та що там, — махнув рукою фізрук, — хіба ж ми не знаємо, як ви його любили. Я й досі не доберу, як це він утік.

— Ой, — директор таки змахнув з щоки скупку сльозу, — я винен. Забув закрити кліточку. Що й казати — якби був мій Бубличок, то ми б

про завтра й не хвилювалися... Але все, годі, мовчіть! Не кажіть мені про нього ні слова.

— А я скажу, — раптом невідь-чому зрадів Остап. — І скажу, що я знаю, де ваш Бублик. Якщо Бублик — це той байбак у вашім кабінеті на фотографії.

— Байбак, байбак! — директор схопив молодого вчителя за обидві руки. — Як — знаєте?! Кажіть, не мовчіть, не мучте, Остапе Валерійовичу, не витягуйте з мене. Не витягуйте з мене серце своїм мовчанням!

— Я бачив вашого Бублика. І навіть знаю, де його нора.

— Ура!!! — зарепетували всі хором на чолі з директором.

— Отже, так, колеги! — поправив краватку і поли піджака Павло Панасович. — У нас з'явився шанс. Мусимо до завтра організувати в школі живий куточок. Ваше завдання: зараз ідете й просите дітей, щоб завтра до восьмої ранку принесли з дому якусь цікаву тваринку. Чули, Ніно Силівно?

— Чого ж не чула. Але не второпала до пуття. Яку Маринку?

— Та ні, не Маринку, — голосніше промовив директор, — а тваринку. Ну, там кролика, наприклад.

— На роликах?! — отетеріла Ніна Силівна.

— Ніно Силівно, вам дозволяю завтра не приходити на роботу. Зробіть собі відпочинок, добре? А ви, Геннадію Івановичу, подбайте, щоб наші старі кліточки та загорожі були справні. Та ще кормів. Кормів запасіть хоч якихось.

— Буде зроблено, — кивнув фізрук.

— Я допоможу Геннадію Івановичу з ремонтом кліток, — зголосився Остап.

— Гаразд. Тільки допізна тут не засиджуйтесь, Остапе, бо вночі у нас із вами буде важливіша справа.

— Яка?

— Ми поїдемо ловити Бублика.

Нагору

До крові обдираючи гострим каменюччям руки й ноги, Вельзепер дряпався вище й вище вгору. Ось він вибрався на невеличке плато. Важко відсапуючись, озирнувся на переслідувачів. Двоє грішників трохи відстали, не вміючи так вправно, як Вельзепер, лазити стрімкими скелями. Проте недодіько відірвався не настільки, щоб дозволити собі перепочинок. Переслідувачі підтвердили свої серйозні наміри, погрозивши втікачеві кулаками й навіть згадуючи Вельзеперову матір. Нечистий у відповідь показав кожному по дулі, набрав повні груди прогірклого від смоли та сірки повітря й подерся вище.

Їх вистежили вчора. Застали зненацька під час сну. Вельзепер і Горзулія спочивали в одній затишній печерці й, нічого лихого не підозрюючи, заснули. Отямилися від голосної розмови.

В печері вони вже були не самі. При самому вході двоє грішників розвели багаття і щось на ньому смажили. Вони не бачили Вельзепера з Горзулією лише тому, що ті лежали далі, в глибині печери, і там було темно.

— Не рухайся, — самими губами проказав недодіько. — Може, не помітять.

Але грішники помітили. І найгірше, що в світлі вогнища Вельзепер упізнав тих, від кого вони нещодавно втекли біля кажанятника. Як цим гицелям вдалося відкараскатися від кажанів, було загадкою, але не це тепер бентежило Вельзепера. Найбільше його мучила думка про те, що робити далі. А далі сталося таке.

Одному з людей закортіло піти до вітру. І він чомусь вирішив справити нужду в тому закамарку, де ховалися нечисті. Здоровенний грішник сунув просто на перелякану закохану парочку.

І коли чоловік підійшов упритул, Вельзепер з криком стрибнув йому назустріч і буцнув лобом у живіт. Той покотився покотом, обхопивши руками пузо, а недодіько, гукнувши Горзулії, щоб трималася біля нього, кинувся таранити другого грішника — ватажка. Той теж не сподівався нападу і так само аж перекинувся після удару в живіт.

Гонитва тривала недовго. Вельзепер дуже стомився, але через силу біг далі й далі, а от Горзулія... вона вкрай виснажилась. Кілька разів падала, і Вельзепер підіймав її.

— Ще трохи, Горзю, ще трошечки! — благав він кохану. — Нам ще небагато лишилося, небагато... Треба лиш на цей прискалок вилізти, Горзечко, а там буде печера з виходом нагору, давай-бо!..

— Я не можу, Вельзику, тікай сам, без мене, не можу я!..

— Давай, давай, — ледь не плачучи, Вельзепер підсаджував на камінь вимучену Горзулію.

А ззаду вже чулося тяжке дихання переслідувачів.

— Облиш мене, — знову промовила фурія, — тікай сам. Прошу тебе, тікай! — благала вона, опустившись на сірі камені.

Але Вельзепер ще намагався її підвести. Горзулія піддалася й спробувала дертися на скелю. Поруч невідь за що чіплявся Вельзепер. Але Горзулія раптом посунулася вниз. Недодідько з жахом помітив, що її тягне за ногу один з грішників.

— Тікай! — застогнала бісичка.

Вельзепер дивився в її очі — кольору небаченого неба — і був ладен знищити себе за те, що нічого не може зробити.

— Хоч ти, хоч ти побач небо! — ще встигла вигукнути Горзулія, а далі грішник затулив їй рота й заходився скручувати руки мотузкою.

Забачивши таке, Вельзепер був готовий сторч головою кинутися донизу, намагатися рятувати кохану, проте розум узяв гору над почуттями. Недодідько знав, що так він розіб'ється. А якщо й ні, то покалічиться й однаково потрапить у лабеті чортоловів. Але якщо йому вдасться втекти, то ще буде надія рятувати Горзулію. Буде надія!

Думка про надію додавала сил Вельзеперові й він дерся далі. Недодідько чіплявся за майже непомітні уступи, шукав хоч якісь заглибинки або тріщини в камені, щоб хоч по сантиметру просуватися вгору, геть від страшних переслідувачів. І ось до рятівного узвишся було рукою подати, як Вельзеперові вломився кіготь на руці... і він ледь не зірвався. Його ратиці зісковзнули з хистких опор, за які вони чіплялися, й посунули донизу.

В недодідькових грудях щось обірвалося. Подумки він уже розпрощався щонайменше з вільним життям, а щонайбільше — просто з життям. Та раптом ратиця правої ноги вперлася в невідому підпору.

Просування вниз припинилося, і Вельзепер зачепився за щось ще й руками.

Коли він глянув униз, то ледь не обімлів: права його ратиця стояла на голові одного з переслідувачів, ватажка. Вельзепер несамовито відштовхнувся і з несподіваною вправністю павука поліз урвистою стіною. Він досяг узвишшя і, не озираючись, кинувся до печери. Страх гнав недодідка далі й далі, аж поки він не прибїг до невеличкого отвору в глиняній стіні печери. Сюди він останній місяць випускав свою здобич.

Якось Вельзепер зовсім випадково знайшов це місце. За тим, що з отвору час від часу дихало повітрям, нечистий зрозумів, що вихід назовні таки є. От він і став носити сюди кажанів, щоб летіли геть з пекла. Але тепер Вельзепер мусив протиснутися в діру сам і тікати.

Кігтями він заходився розширювати отвір. Добре, що Вельзепер вдався сухорлявим, інакше б... Однак про погане він навіть не хотів думати. Розгрібши отвір до потрібних розмірів, Вельзепер прожогом пірнув усередину.

— Де ти?! Де ти, негіднику?! — долинули до нього розлючені і здивовані голоси грішників.

У напівмороці печери зовсім не було видно тої діри, в яку заліз Вельзепер. Вона таїлася у важкодоступному місці, за великим сталагмітом. Навряд чи переслідувачі знайдуть її. Але про всяк випадок недодідко поліз підземним тунелем далі й далі. Він не знав, що це за тунель, де він тут узявся, але йому до того було й байдуже, головне тепер — утекти. Спочатку він повз на пузі. Далі лаз розширився, і можна було спокійно лізти на чотирьох. Хтозна, скільки Вельзепер отак пробирався незрозумілим тунелем, однак рачкував він доти, доки зовсім не вибився з сил. Тоді, знеможений, він упав на сиру землю, і з думкою про свою нещасну кохану заснув безпробудним сном.

Полювання на Бублика

Вже споночіло, коли до двору діда Припічка під'їхала машина Павла Панасовича.

— Ну все, діду Михайле, я пішов, бо вже директор є, — почувши сигнал автомобіля, Остап вискочив з-за столу.

— Та доїж, ніде він не дінеться, твій директор, — спинив його дідусь.

— Дуже не можна наїдатися: раптом мені доведеться лізти в нору.

— Ну, добре. Мішка взяв?

— Узяв.

— Зараз я тобі ще брезентові рукавиці дам, щоб тебе той звір не покусав. Чуєш, а може, все-таки я з вами поїду? Запряжемо Сиву, тихенько собі, бо машина ж гуде — ще налякаєте тваринку.

— Ні, не треба. Машиною швидше доїдемо, — закрутив головою Остап. Йому, по правді кажучи, чомусь вже не хотілося мати нічого спільного з дідовою кобилою. В Остаповій пам'яті ще свіжими були спогади про те, як він двічі постраждав через неї. — Та й фари в машини, діду Михайле. Можна буде посвітити на нору.

— То як собі хочете. Довго там не тиняйтеся полями, бо ж ніч. Хату не зачинятиму, прийдеш — зашипнеш двері на клямку, якщо я вже засну.

Остап кивнув і вибіг надвір.

Вночі за селом усе було геть не таке, як уранці. Остапові кілька разів здавалося, що треба звертати з дороги в поле, вони лишали дорогу, їхали голим тереном, але впізнати місцину годі було й сподіватися. Тоді Павло Панасович зупиняв машину, і Остап виходив на вулицю. Та хоч як він роздивлявся, як силувався побачити хоч якісь прикмети, за якими міг би зорієнтуватися на місцевості, все було марно. Відтак вони знову поверталися на дорогу, проїжджали трохи вперед, тоді вкотре звертали з дороги... і так кілька разів.

— Ну?.. — Павло Панасович вряди-годи благально дивився на Остапа.

— Зараз, зараз... — невпевнено відповідав юнак. — Щось подібне... ні, не тут.

— Згадуйте, дороженький. Дивіться, бо... — Павло Панасович замовкав, та Остап і сам розумів, що Бублик — остання їхня надія на порятунок всієї школи. Якщо вони не впіймають байбака, то...

В якусь мить в Остаповій голові чорним круком почала шугати смутна думка про те, що їм так і не вдасться знайти Бубликову нору.

Але їм таки пощастило. Фари автомобіля намацали в темряві білу грудочку, що лежала посеред шляху. Це був шматочок зефіру.

— Гальмуйте! — несамовито зрадів Остап. — Зефір на дорозі!

— От іще! — директор машинально натиснув на гальма. — Зефір?

— Зефір. Глушіть машину, виходьмо.

— Тьху! — розчаровано випалив Павло Панасович. — А я думав, що ви нору знайшли, Остапе Валерійовичу. Не хочу я зефіру. Тим більше з мікробами.

— І я не хочу зефіру. Але ми й не будемо його їсти. Зефір — це орієнтир, Павле Панасовичу. Це ж тут дядько Тягнирядно згубив кульок з ласощами. А потім визбирав, але одну штучку, мабуть, не помітив. Отже, нора зовсім поряд.

— А, — радісно кивнув директор, — це ж інша справа! Ходімо, тільки тихцем.

Вони взяли мішок і ліхтарики. До нори підкралися навшпиньки. Павло Панасович уважно роздивився круглий отвір, що вів у помешкання байбака.

— Чудово, — стиха промовив директор. — Молодець, Остапе Валерійовичу, що запам'ятали місце.

— Якби ви застрягли так, як я, то й ви б запам'ятали, — запевнив директора вчитель. — Тільки я більше в нору не полізу.

— Не треба лізти. Все одно нора завузька для нас із вами.

— А як же ми його звідти витягнемо?

— Я спробую покликати. Сподіваюся, що він пам'ятає. Що не забув мій голос і вийде на нього. А ви, Остапе Валерійовичу, тут неподалік не бачили інших виходів з-під землі?

— Ви маєте на увазі запасні виходи?

— Так. Повинно бути ще кілька. От би знайти їх. Але давайте спочатку тут спробуємо.

Павло Панасович упав навколішки, нахилився над корою і почав кликати:

— Бублику! Бубличку! А йди-но сюди! Бубличку! Ходи, не бійся, це я по тебе прийшов. Виходь, товстунчику, підемо додому.

З нори — ані звуку.

— Бублику!.. Не хоче. Нумо шукати ще нори.

— А може, він уже в зимову сплячку вклався? — раптом осінило Остапа. — Ми ж тоді нізащо його не добудимось.

— Ні, не вклався. По-перше, вересень тепер теплий, він ближче до кінця. Тобто ближче до кінця місяця заляже на зиму. А по-друге, на зиму байбаки закупорюють входи й виходи багном, перемішаним з грудками й калом. Світить, Остапе Валерійовичу, шукаймо.

Дуже швидко вони знайшли ще один отвір, що вів під землю. І тут Павло Панасович хвилин із п'ять закликав Бублика взятися за розум і вийти нагору. Але все без пуття.

Поблукавши ще з добрих півгодини, шукачі надибали третій вхід у нору. Але й з нього до них ніхто й носа не показав.

— От, біда! От, горечко! — ледь не плакав Павло Панасович. — Ну, Бубличку, ну, ріднесенький, виходь. Не я — уся школа просить. Виходь...

Остапові було шкода дивитися на директора. Він і сам неабияк засмутився.

— Слухайте, а може, ми його виженемо з нори? Налякаємо, покричимо, — запропонував юнак.

— Та де там! Не виженеш його. Він глибоко сидить. А почнемо шуміти — ще глибше заб'ється. А може, його й немає там. Хтозна, чи це його основна нора, велика? Чи мала, запасна. Бо в байбаків є й такі. В них вони лиш інколи переховуються і дуже рідко ночують.

— А раптом вийде? Все одно ж немає інших варіантів, — стояв на своєму Остап. Шкода, не спробувавши, їхати додому.

— А, горіло б воно! — махнув рукою директор. — Давайте спробуємо! Тільки так: у цю діру я вставляю ліхтарик і йду. Йду до першого входу. Він найбільше схожий на основний. Ти йдеш до третьої діри, наставляєш проти неї мішка і ждеш.

— Добре.

— Може бути, що є ще й інші виходи — у байбака їх буває і більше трьох, але. Але будемо сподіватися, що Бублик не встиг так розгалузити свої тунелі. Він не надто багато часу мав для цього. Навесні лиш утік. Отже, я стану там з другим ліхтарем, теж запхну

його в нору й почну. Тобто почну кричати й гупотіти ногами. А ви стійте, тримайте якнайдужче мішка і, якщо Бублик вискочить, то вискочить. Я маю на увазі, що він вискочить на вас, Остапе Валерійовичу. Тобто в мішок. Отоді мерщій закручуйте гичку й тримайте, аби він не вистрибнув.

— А він схоче тікати саме моїм виходом? — засумнівався Остап.

— Якщо тікатиме, то напевно. На інші не наважиться, бо там буде світло. Ну, гайда.

Так і зробили. Поклали ліхтарик в один отвір, затулили розкритим мішком інший, а в третій Павло Панасович почав світити і єрепенитись. Та ще й ногами тупотів.

З хвилину нічого не відбувалося. Але потім Остап почув якийсь звук. Це було, ніби десь зовсім поряд з-під землі проривається потік води. За тим ураз щось вдарило об дно мішка — і юнак ледь не випустив його з рук. Миттєво зорієнтувавшись, Остап обіруч притис край мішка собі до живота і перехопив міцніше. В мішку бився байбак, але тепер Остап тримав міцно.

— Є! — не своїм голосом закричав він. — Є, Павле Панасовичу! Ваш Бублик попався! Давайте мотузку!

Щастю директора не було меж. Він ще ніколи так швидко не водив свого «Москвича», як тепер, повертаючись до школи.

— Ми врятовані, Остапе! — на всю машину кричав він. — Боже мій милий, ми врятовані! Буде їм живий куточок! Буде! Та вони тепер, як побачать мого Бублика!.. Ну, дякую, Остапе Валерійовичу, дякую! Якби не ви...

— Немає за що, — ніяково відповів юнак. — Ще тільки півсправи зроблено. Тепер головне — завтрашній день пережити.

— Переживемо, ось лиш привеземо Бублика до школи. Там ви все добре відремонтували?

— Все в порядку там, не переймайтеся.

— От і добре. Ми його так у мішку поки що й покладемо до клітки. Нехай за ніч заспокоїться, а зранку Геннадій Іванович уже випустить. Ви й не уявляєте, Остапе, який я щасливий!

Але Остап уявляв. Він теж був дуже задоволений.

Головний інспектор

Такого гвалту Глинятин ще не чув за всю свою історію. З самісінького ранку мало не в кожному обійсті дружно подали голос кури, гуси, індики і всяка інша птиця-худоба, що вміла голосно обурюватися. Можна було б подумати, що в усі двори одночасно вскочили з поля лисиці чи ще якісь злодії і колошкають тепер мешканців хлівів і курників. Досить швидко загальний лемент угамувався, і лиш окремі мукання, бекання, мекання, кудкудакання та гелготання долинали з різних кутків села.

Це глинятинські школярі йшли до школи.

Поволі всі оті звуки наближалися до центральної вулиці, в яку нечисленні менші вулички вливалися, наче струмки у повноводу річку.

На центральній вулиці села була школа. Саме до неї, бекаючи, мекаючи, мукаючи, гелгочучи і кудкудакаючи, прямували глинятинські школярі. Задля справедливості треба сказати, що бекали, мекали й кудкудакали не вони. Замість школярів усе те робили вівці, кози, кури й навіть корови, котрих вони, щоб відновити в школі живий куточок, несли в торбах, корзинах або ж вели на налігачах. Одначе для ще більшої справедливості мусимо сказати, що деякі школярі таки допомагали тваринам бекати, мекати й кудкудакати. Так було веселіше йти до школи. Бо ходити мовчки — взагалі сумно, а йти мовчки до школи — і поготів.

Отак — весело і незвично — розпочався сьогодні ранок у Глинятині.

Павло Панасович, директор школи, прибув на роботу раніше, ніж завжди, а все одно не встигав приготуватися як слід. Спочатку він п'ять разів переклав з місця на місце папери в себе на столі. Потім тричі переставив з місця на місце металеву вішалку. Тоді вирішив переставити горщик з кактусом з шафи на сейф. Потому вирішив, що краще таки кактусові стояти на шафі, й переніс рослину назад. Опісля все-таки передумав і поніс знову на сейф. По дорозі спіткнувся, заорав носом в килимок і випустив з рук горщик з рослиною. Горщик розбився, і тепер виявилось, що найліпше для нього місце в сміттєвому кошику. Самого кактуса Павло Панасович поклав на

стілець і став шукати для нього новий горщик. Його погляд упав на зображення Бублика на столі — й він раптом згадав про свого улюбленця. А ще згадав, що байбак і досі сидить у мішку. Павло Панасович вискочив з кабінету й намірився бігти за школу, туди, де вони обладнали куточок для тварин. Проте назустріч йому бігла вірна помічниця Парасина Павлівна.

— Прибув! — важко дишучи, повідомила завуч. — Вже приїхав головний інспектор!

— Як?! Так рано?

— Вже є. Випускати на нього Ніну Силівну?

— Чи ви з дуба впали?! — перелякався директор. — Ніякої Ніни Силівни! Тобто... Нехай буде, але без швабри. Ще нам не вистачало. Проблем з головним інспектором ще нам бракувало. Де він?

— Вже на подвір'ї школи. Я його у вікно бачила.

— Гаразд, — Павло Панасович ковтнув слину й надав своєму обличчю рішучого виразу. — Я його зустрів. А ви біжіть мерщій до фізрука. Він прийшов?

— Вже давно. Геннадій Іванович у живому куточку порастєся з тваринами. Чудові в нас діти, я вам скажу, Павле Панасовичу, стільки живності різної привели. А як, до речі, ваші успіхи з Бубликом?

— Бублика впіймали. Дяка Остапові Валерійовичу! Ото вже золотий хлопець, Парасино Павлівно, якби не він... То ось, що я вас хотів попросити: біжіть до Геннадія Івановича. Він же ще й досі в мішку сидить.

— Матінко! — аж присіла завучка. — Що це на нього найшло?

— На кого?

— Та на Геннадія Івановича. Навіщо він заліз у мішок?

— До чого тут Геннадій Іванович? Я ж не про нього кажу, — замотав головою директор.

— А про кого? Невже про Остапа Валерійовича? А його яка муха вкусила?

— Ніхто його не кусав, — знову заперечив Павло Панасович. — У мішку сидить Бублик, розумієте?

— Бублик? Тю на мене!

— Та не тюкайте, а біжіть і перекажіть Геннадію Івановичу. Перекажіть, нехай випустить Бублика. Бо ще чого доброго. Чого доброго задихнеться там.

Парасина Павлівна рушила виконувати доручення керівництва, а саме керівництво рушило зустрічати головного на всю область шкільного інспектора.

Дорогою директор зустрів Остапа, що йшов біч-о-біч з незнайомим чоловіком і щось жваво йому розповідав.

— Доброго дня, Павле Панасовичу! — звіддалік привітався молодий учитель. — А я тут нашому гостю саме розповідаю про вас та про вашу любов до всього живого. — Познайомтеся: це Василь Васильович — з облвно. А це наш шановний Павло Панасович, — звернувся він до інспектора.

— Слухайте, — перевіряльник енергійно простягнув директорові правицю, — а проворні тут у вас хлопці працюють. Я щойно поріг школи переступив, а Остап Валерійович мені вже скільки цікавого розповів... І де ви таких орлів берете?!

— Самі прилітають, — вдоволено відповів директор, трясучи інспекторові руку.

— А скажіть, — допитувався інспектор, — чи таки є у вас той живий куточок? Бо я так люблю тварин, щоб ви знали! А особливо мене цікавить байбак.

— Все є, все є, — аж світився радістю Павло Панасович. — І байбак є, аякже.

— Щоб ви знали, — зрадів і Василь Васильович, — я ж біолог сам. То я по байбаках кандидатську дисертацію колись захищав. Кумедні тваринки, їй-богу! О, а як тут моя гвардія — Петро Бредович і Анжела Джолівна?

— Та нічого. Все в порядку в них, — кинув директор, — кумедні тваринки, їй-богу. Ой... вибачте. Я хотів сказати: чудові люди. А он і вони йдуть.

До співрозмовників поспішали двоє інспекторів. Анжела Джолівна тримала в руках свою незмінну сумочку з нотатником, а Петро Бредович був без нічого, зате правицею на ходу прикривав свою лисину.

Інспектори звітують

— Прошу, прошу, проходите, — гостинно зазивав інспекторів до свого кабінету Павло Панасович. А Остапові він прошепотів на вухо: — І ви заходьте, мені буде спокійніше. Все ж не сам-на-сам з ними залишуся.

Тож Остап також зайшов услід за перевіряльниками.

— Прошу сідати, — припрошував директор. — У ногах нема. Я маю на увазі правду. Правди в ногах немає, тож сідайте.

Гості заходилися вмощуватися на стільцях. І Остап разом з ними. Але ж не був би він Остапом Квіточкою, якби й тут не зазнав халепи. Обшивка стільців у директорському кабінеті була зеленою. Кактуси, як відомо, теж зелені. Не дивно, що Остап не помітив на сидінні колючу рослину, яку Павло Панасович забувся прибрати.

— Ой, мамочко! — заверещав юнак і ледь не луснувся маківкою об стелю — так високо він підскочив.

— Бачу, в вашій школі не тільки живий, а ще й зелений куточок є, — зрадів головний інспектор, коли всі побачили в Остапових руках кактус.

— Ага, є, — трохи розгубився Павло Панасович. — Вибачте, це я зранку хотів пересадити. Перепрошую, Остапе Валерійовичу. Сідайте вже, не стійте.

Остап подякував, але залишився стояти.

— То як доїхали, Василю Васильовичу? — вирішив згладити ситуацію директор.

— Та нічого. Я ж на службовій машині. Давайте краще перейдемо до справи. Я, звісно, вже дещо побачив у вашій школі, про дещо довідався, але дуже хочеться почути думку моїх колег. Вони, сподіваюся, плідно попрацювали тут цих кілька днів і мають що сказати.

— А що тут казати, — відчеканив Петро Бредович, — закривати треба школу, Василю Васильовичу, не буде з неї толку. Суцільні порушення та недоліки.

Павло Панасович засовався на стільці, наче це не Остап, а він хвилину тому з усього маху всівся на кактус.

— Невже все так погано? — з досадою вимовив головний інспектор. — А на перший погляд і не скажеш.

— Хибне враження, — запевнив начальника Петро Бредович. — Вам просто замилили очі. Але проти фактів нічого не вдієш. А вони невтішні.

— Гаразд, гаразд, — чомусь захвилювався Василь Васильович, — давайте вже ті факти. Тільки приберіть нарешті руку з голови! Чого ви за неї тримаєтесь?

— Та пусте, — знітився й почервонів Петро Бредович, — не відволікаймося на дрібниці. Нехай краще Анжела Джолівна ознайомить вас із нашими спостереженнями та зауваженнями.

Насправді на інспекторській голові були ніякі не дрібниці. Після третього сеансу відновлення волосся, який відбувся минулої ночі, його лисина перетворилася з червоної на криваву. Будь-яка невтаємничена людина, побачивши інспекторову голову, подумала б, що Петро Бредович дивом вижив у якійсь катастрофі. Або що він їхав на мотоциклі без шолома, а в мотоциклі відмовили гальма і Петрові Бредовичу довелося гальмувати лисиною об асфальт. Або, може, що він брав участь у підкоренні найвищої вершини світу, але зірвався з самого верху. Голова пекла нестерпно, тому інспектор був сьогодні особливо сердитий.

— Що ж, — схвально кивнув Василь Васильович, — Анжело Джолівно, кажіть нам, що там у вас записано. Про які порушення йдеться?

— Авжеж, — кивнула Анжела Джолівна. — Слухайте. Ось, що ми вважаємо за недоліки: по-перше, в школі мало дітей, по-друге, мало вчителів, особливо молодих, по-третє, трапляються навіть злочини...

— Дозвольте не погодитись! — обірвав її директор школи. — Дозвольте з вами. Посперечатись, я маю на увазі. Дітей у нас справді малувато, але ж вони є. І їх треба вчити. Це по-перше. По-друге, молоді вчителі є, та ще й які! Василю Васильовичу, ви ж самі вже трохи познайомилися з нашим Остапом Валерійовичем. Такого вчителя, скажу вам, ще пошукати...

— Добре-добре, тут я з вами згоден, — кивнув головний інспектор. — Не хвилюйтеся. Анжело Джолівно, от ви зараз вказали на деякі недоліки. А я хотів би ще почути якісь пропозиції щодо їх усунення. Ми ж не можемо отак одразу рубати з плеча і закривати цілу школу.

— Можемо! — не витерпів Петро Бредович. В пориві інспекторського азарту він навіть зірвався зі свого стільця й підскочив до Василя Васильовича. — Ми мусимо зачинити цю підступну школу! Якби ви знали, як тут цілих два дні збиткувалися з інспекторів, тобто з нас! Мене двічі підсікали шваброю! Мене обливали з відра! Мені вимикали світло!..

— Ви боїтеся темряви? — звів брови Василь Васильович.

— Та ні, але все це було ретельно сплановано!..

— Даруйте, проте ви сильно перебільшуєте, — заперечив Павло Панасович. — Я згоден: були деякі упущення з нашого боку, але навмисне ми проти вас нічого не мали.

— І мені здається, — подав голос Остап, — що Петро Бредович дещо стомився, тому трохи плутає грішне з праведним.

— Та брешуть! Брешуть вони, Василю Васильовичу! Тут їх ціла банда! Особливо небезпечна та баба зі шваброю! То справжня розбійниця! — Петро Бредович так розходився, що став розмахувати перед обличчям свого начальника руками. Отже, нарешті перестав прикривати свою змучену бичкотерапією голову.

— Заждіть-заждіть, — ледь не впав зі стільця Василь Васильович. — Колего, а що це з вашою головою?! Матінко рідна! Та у вас же вавка на всю голову! Ви хворі, Петре Бредовичу! Сядьте, сядьте, я вас прошу, і заспокойтеся.

— Брехня! — не вгавав інспектор. — Вавка тут ролі не грає!

— Негайно припиніть! — не витримавши, гаркнув головний перевіряльник. — Не знаю, об якого дуба ви набили собі таку вавеху, але у вас явно зараз не всі вдома. Отож сидіть і не ганьбіть ні мене, ні все наше облвно. Анжело Джолівно, сподіваюся, хоч ви при своєму розумі?

— Авжеж, Василю Васильовичу, — чомусь почервоніла жінка.

— Ну, то скажіть: ви ж не тільки шукали недоліків у цій школі? Ви ж, напевне, мусили й проаналізувати їх і подумати, як з ними боротись? Які ви запропонуєте рецепти їх усунення?

— Так-так, — дрібно закивала збита з пантелику такою несподіваною ситуацією Анжела Джолівна. Тремтячими руками вона почала перебирати аркуші свого записника. — Рецепти... рецепти... є в мене рецепти, аякже. Ось, наприклад. Є, якже. Ось. На три склянки борошна берете гранчасту склянку сироватки...

— Анжело Джолівно! — Василь Васильович був на межі. — Яка сироватка?!

— Ну... як це... ну... на вареники з вишнями...

— Ви хочете мене зганьбити на весь світ?! — репетував головний перевіряльник. — Я волю почути, що ви пропонуєте зробити для залучення молодих спеціалістів у сільські школи?!

— Вибачте, це не та сторінка. Зараз, зараз буде, зачекайте. А ось... мабуть. Щоб молодих спеціалістів залучити, так?

— Так, Анжело Джолівно! Які ваші думки з цього приводу?

— Отакий рецепт: берете телятко, намащуєте лисину сметаною і даєте йому облиза... облизати...

— Анжело Джолівно!!! ЗМИЛУЙТЕСЬ!!! — зі сльозами на очах єрепенився Василь Васильович. — Яке телятко?!

— Байдуже, — подав і свою баночку на свячену воду Петро Бредович. — Можна теличку, а можна й бичечка. Тільки попереджаю: в них язики — наче наждачний папір.

— Ну все! З мене досить! — Василь Васильович схопився на ноги. — Один хворий на всю голову, інша читає мені про вареники з вишнями і сметану!.. Мій терпець луснув! Негайно йдіть до машини і сидіть там як миші. Я сам інспектуватиму цю школу. Сам з усім розберуся. Вибачте, Павле Панасовичу. Нічого подібного я ще зроду не чув. Вибачте.

— Не переймайтеся так. Ходімо краще дивитися на наш живий куточок, — вдоволено проказав директор. — Ведіть нас, Остапе Валерійовичу.

В живому куточку

Оновлений живий куточок тішив око Павла Панасовича. Директор аж світився, йдучи мінізвіринцем поруч з головним шкільним інспектором області.

У відремонтованих і вичищених кліточках, клітках і загонах походжали кури, індики, сиділи, хрумаючи буряками та морквою, кролики й нутрії, стояли, жуючи сіно, кози та вівці. Тварини трохи обвиклися на новому місці й тепер з цікавістю проводжали поглядами всіх, хто минав їхні несподівані житла.

Однак біля однієї невеликої загорожі робилося щось неймовірне. Там зібралися чи не всі школярі. Неважко було здогадатися, хто став її мешканцем. Усі скупчилися біля вольєра, у який минулої ночі директор і Остап принесли Бублика.

Павло Панасович, Василь Васильович і Остап Валерійович звіддаля почули гамір, захоплені вигуки і сміх, що раз по раз вибухав у натовпі.

— Їсть! Дивіться — він яблуко їсть! — гукав хтось із старших учнів.

— Зараз я дам йому цукерку! — пропищав хтось із менших любителів тварин.

— Ой, я не можу! — за мить почувся голос Геннадія Івановича. Він теж був серед юрби. — Розмотує! Розмотує, туди б його! Їсть, їсть!.. От кумедія!..

— Ти диви! — знову продзвенів захоплений дитячий голос. — Як мед — то й ложкою! Ще просить.

Павло Панасович занепокоївся й хотів нагримати на бешкетників, гукнути, щоб не сміли давати байбакові цукерок, бо солодощі для гризунів — не найкраща їжа, але... Але не хотів, щоб Василь Васильович подумав, наче він дуже строгий до школярів.

— От, бешкетники, — тільки й промовив він, вибачливо посміхаючись. — Загодують тваринку цукерками. — Ану, діти, ану! Дайте пройти нашому гостю. Ану...

Школярі знехотя розступилися, роблячи коридорчик до загорожі. Врешті-решт Павло Панасович, Василь Васильович, а з ними й Остап

дісталися до бажаного об'єкта.

— Ну ось, шановний Василю Васильовичу, — промовив директор, вказуючи рукою у напрямку вольєра, познайомтеся: це наша гордість, мій улюбленець — Бублик.

— Бублик? — якось спантеличено перепитав інспектор.

— Еге ж. Наш шкільний байбачок.

— Байбачок? — чомусь знову перепитав Василь Васильович.

— А що вас так?.. — Павло Панасович сам нарешті перевів погляд на байбака і... перехрестився.

Попався

Грішники таки вистежили Вельзепера. Він утратив до їхніх лабетів. Уже вкотре.

Ніхто не знає, скільки змучений недодідько проспав у рятівному тунелі. День, два, три... Він теж не знав. Пам'ятає лише, що в якийсь момент, прокинувшись, відчув біль у всьому тілі. Найбільше йому пекли збиті й порізані об гостре каміння руки. А ще пекло в голові. Пекла думка про те, що не зумів захистити Горзулію і лишив на поталу лихим грішникам. І через таку виснажливу думку ще більше сил полишило його кволе тіло, але підсвідомий страх примусив сердегу звестися на лікті й проповзти ще далі тунелем. Він ліз довго, сантиметр за сантиметром долав підземний коридорчик, кілька разів спинявся, збирав до купи рештки сил і просувався далі. І лише коли його тонкий звірячий нюх уловив ледь відчутний, але не схожий ні на що інше, дух свіжого, не підземного повітря, Вельзепер знову припав головою до сирі долівки й зомлів.

Вдруге його опритомнив страх. Це було глибоке відчуття, що зародилося, здавалось, навіть не в його, Вельзеперовім, єстві, і зовсім не тепер. Це був страх, який перейшов до нього в спадок ще з тих первозданних часів, коли хтось із його прародичів уперше намислив послухатися й повстати проти небесних сил. Це був пекельний страх. Це був страх, у якому не було нічого, крім самого страху.

Він розбудив недодідька, дав йому силу не просто повзти, він дав снагу долати підземне пристанище галопом на чотирьох. А ще той страх відікрав у нього спогади про все, навіть про Горзулію.

Вельзепер мчав наосліп, гнався й чув, як ноги грішників-переслідувачів стрясають землю над ним і під ним, то праворуч, то ліворуч — скрізь. Вельзепер кілька разів натикався на яскраве світло. Тоді він розумів, що це світло знищить його, що в нім він спалахне, як пір'їна в багатті. Тоді недодідько круто розвертався і гнав своє знеможене тіло в інший бік, завертав у розгалуження тунелів, але знову натикався на світло.

Так він бігав, аж поки не попався. Все сталося миттєво. На якусь частку секунди Вельзепер збагнув, що вже не біжить, а борсається в

пастці. Недодідько відчув себе кажаном. Йому здалося, що це він сам себе впіймав і посадив до задушливої торбини. Тоді нечистий спробував знайти латку в ній і розширити дірочку. Та ніякої латки й ніякої дірочки не було. Ця торба виявилася цупкою.

Зовні до Вельзепера долинали голоси грішників. Чортолови, що кудись його несли, раділи, наче бісенята. І говорили про якісь бублики. І нечистому кілька разів навіть здалося, що ті грішники думають, наче він, Вельзепер, теж бублик.

Чортик просидів у торбі кілька годин. А коли пастку відкрили, то він опинився в невеликому загоні. Кругом було неймовірно ясно. Не вірячи власним очам, Вельзепер усе ж мусив відзначити, що потрапив у верхній світ. Він задер голову догори і крізь вічка металевої сітки помітив високо над собою безмежну синь Горзулиних очей. І тут він згадав про кохану. І в ту ж мить збагнув, що бачить небо, — і заляк.

Отак Вельзепер і сидів — із задертою в небо головою й відкритим ротом, аж поки до загону прийшло багато малих і кілька дорослих грішників. Вельзепер навіть не думав, що грішники бувають такі маленькі. Люди з галасом обступили його загорожу. Тоді нечистий заплющив очі, щоб не бачити, як його битимуть чи мучитимуть. Але його ніхто не бив. Натомість просто запахло яблуками. Вельзепер відкрив очі — зрозумів, що перед ним ніякі не грішники, це просто діти. Бо ж невже грішники пхали б йому через огорожу їжу? Так, кілька дитячих рук пропонували йому соковиті жовті яблука! Вельзепер несміливо взяв одне і почав їсти. Чим змусив захоплено заплескати в долоньки найменше дівчатко.

Нічого смачнішого в житті Вельзепер досі не куштував. Друге яблуко взяв сміливіше. Потім йому запропонували цукерку. Цукерки недодідько взагалі тільки на малюнках бачив. А коли він поклав солодощі до рота, то вже остаточно збагнув, що втрапив зовсім не в жорстокі руки грішників-чортоловів. Він утрапив до звичайних людей. І, схоже, люди були цьому раді.

Докторська

Павло Панасович дивився на Бублика і не бачив його. Але в тому нічого дивного. Дивніше було б, якби Бублик у вольєрі таки сидів. Уважний читач вже, мабуть, здогадався, що замість Бублика в загоні сидів не хто інший, як Вельзепер. Еге ж, невеличкий чортик з карамелькою за щокою.

— Е-е-е-е... — спробував щось сказати директор школи, але не зумів. — А-а-а-а... — спробував іще раз, однак все марно.

Він подивився на Остапа, проте й Остап тепер скидався на суцільний знак запитання. У цю мить вони обидва нагадували двох збитошних школярів, яких вивели на чисту воду, викривши їхні витівки. Директор і вчитель мовчки чекали на бурю, що мала ось-ось вибухнути. Адже вийшло, що вони піддурили головного інспектора. І ніякого байбака в школі немає. Отже, Глинятинську дев'ятирічну школу таки закриють.

І Василь Васильович заговорив:

— Я так розумію, це не зовсім байбак, панове? — звернувся він до заляклих директора і Остапа.

Ті винувато кивнули.

— А що воно таке? — знову спитав головний інспектор.

Павло Панасович і Остап стенули плечима.

— Не знаєте?!

Директор з Остапом мляво закрутили головами.

— А я знаю! Я знаю, що це, панове! — Василь Васильович несподівано обняв обох їх за плечі. — Я дуже добре знаю, що це таке!

— Що? — наважився запитати Остап.

— Ха, юначе! Це — ЩОСЬ! Це ого-го *що*, юначе! Це моя докторська!

— Ковбаса? — здивовано запитав Павло Панасович.

— Ха-ха-ха! Ковбаса! Ха-ха-ха! То ви ще й гуморист, Павле Панасовичу! Ха-ха-ха! Це — моя докторська дисертація! Ясно?!

— Ясно, — кивнув директор. — То ви не закриєте нашу школу?

— Звісно, ні. Ба більше — я ще й проситиму у вас кілька годин біології на тиждень.

— Ви що, хочете працювати в нас учителем біології? — оторопів Павло Панасович.

— Якщо візьмете. Бо ж я однаково мушу лишитися в селі, щоб дослідити поведки цієї незвичайної істоти.

— Дорогенький наш! — вмить переродився Павло Панасович. — Та звісно ж! Я кажу: аякже! Тобто беру вас учителем!

— Агов, ви чули, — загукав у натовп школярів і вчителів Остап, — нашу школу не чіпатимуть!

— Ура!!! — на всі голоси закричали присутні й, ухопившись за руки, закружляли навколо директора та інспектора в нестримному переможному танці.

Халепам кінець

Петро Бредович і Анжела Джолівна не з першого разу второпали, коли Василь Васильович повідомив їм про своє рішення.

— Отже, так, — напучував парочку начальник, — нашому завідувачу перекажете, що Глинятинська семирічна школа дуже перспективна, і ми просто не можемо її втратити.

— Як?! — здивувався Петро Бредович. — То ми її не закриваємо?

— В жодному разі. І ще перекажіть, що я лишився тут на місяць, вивчатиму безцінний досвід тутешнього педколективу.

— Лишаєтесь? — цього разу не втрималася вже Анжела Джолівна.
— А... а де ж ви житимете цілий місяць?

— Ви ждесь жили ці дні. Думаю, Павло Панасович щось для мене придумає.

— Із задоволенням придумаю! — підтвердив директор школи. — Гадаю, ті ж господарі вас і приймуть. Я попрошу, вони люди хороші — не відмовлять. Тут ви не переймайтеся.

— Ой, — стрепенулася Анжела Джолівна, — Василю Васильовичу, а вам часом помічниця не потрібна? Я могла б вам допомагати з варени... з вивченням досвіду.

— Дякую, — мовив головний інспектор, — я вже якось сам з усім упораюсь. Тим більше, що ви, Анжело Джолівно, мусите пригланути за нашим шановним Петром Бредовичем. В такому стані ми ж не можемо лишити його без опіки. До речі, Павле Панасовичу, чи не можна організувати для моїх колег якийсь транспорт до райцентру. А звідти в область вони без проблем доїдуть, там автобуси щогодини ходять.

— Я можу організувати! — зголосився Остап. — Є в нас тут один транспорт.

За півгодини під школою стояла Сива. Дід Михайло Припічок владно тримав віжки в руках, чекаючи, доки поважних пасажирів підсадять на встелену сіном підводу.

— Ви все зрозуміли? — наостанок запитав у підлеглих Василь Васильович. — Не забудете, що казати завідувачу?

— Ні, не забудемо, — пообіцяла Анжела Джолівна.

Ображений Петро Бредович мовчав, вдаючи, що його взагалі ця ситуація й ця розмова не стосуються.

— Ну, то щасливої дороги! — побажав старшим інспекторам Павло Панасович.

— То що, вйо? Можемо їхати? — запитав дідусь Припічок.

— Заждіть, — раптом спохватився Остап. — Лець не забув. Зачекайте хвилинку. — Він прожогом кинувся до пришкільної клумби.

Дід Михайло зняв з голови картуза і витяг з-під сіна мотоциклетного шолома.

— А навіщо вам оце? — підозріливо спитав Петро Бредович.

Дідусь не встиг відповісти, бо вже тут як тут був Остап з пахучим букетом чорнобривців.

— Це вам! — простяг він квітки Анжелі Джолівні. — Від імені всієї школи дякуємо вам за все!

Дід Припічок підморгнув Остапові, вдягнув шолом і зручно вмоствився на водійському місці.

— Ой... — розчулилась інспекторка. — Мені? Дякую! Дякую! Я й не думала... Дякую. Вибачте нам. Може, Петро Бредович щось не так зробив або сказав, чи я ненароком комусь якої прикрості завдала. Вибачте, будь ласка...

— Не варто, вам ні за що вибачатися, — відповів Остап.

Він же не знав, що є за що. Це ж вона, Анжела Джолівна Марущак, колись мимохіть накликала на малесенького Остапчика безліч халеп. А ось цим своїм вибаченням, знову ж таки мимохіть, зняла те прокляття.

— Все одно, — наполягала Анжела Джолівна. — Дякую вам. Боже, яка ж краса! Які квіти! Які чо...о...рно...бри-и-и!..

Сива гарцювала нерівним шляхом так стрімко, а вредні інспектори чіплялися за підводу, аби не впасти, так смішно, що без реготу ніхто на це дивитися не міг.

Разом з усіма сміявся й Остап — юний лицар освіти, надія Глинятинської семирічки, вершник науки і звитяжець долі, хлопець з на диво ніжним прізвиськом Квіточка. У цю хвилину йому було легко й радісно на душі, як ніколи.

Знову в пеклі

Тому, хто вибрався з самого пекла, втекти з клітки простіше простого. Дочекавшись ночі, Вельзепер підібрав на долівці своєї клітки якусь паличку, просунув її між вічок сітки й відщипнув клямку.

Спочатку він заліз на клітку зверху й намацав там дивовижну коробочку. Її поклав туди отой чоловік, що так зрадив, коли його побачив. Той, хто сказав, нібито має його, Вельзепера, дослідити. Гм... дослідити. Нехай би, тільки не тепер. Ніколи йому тут сидіти. Отож той чоловік сказав іншому чоловікові, що хоче почути, які звуки він, Вельзепер, видаватиме вночі. А ця коробочка, буцімто ті звуки якимось збереже. Тоді він кілька разів тицяв на якусь кнопку, щось говорив на ту коробочку, потім знову тицяв — і так коробочка повторювала все сказане чоловіком. Вельзепер дуже уважно спостерігав за діями людини й запам'ятовував усе до дрібниць. Узявши балакучу коробочку, недодідько прокрався шкільним подвір'ям і вийшов на вулицю. Там вдихнув на всі груди терпкого нічного повітря, підвів очі в небо. Такої краси він зроду не бачив! Прекрасне, блакитне і бездонне денне небо тепер було темне і виблискувало вогниками. Колись Вельзепер чув, що таке буває тут, у верхньому світі. І ці вогники зветься зорями.

Але довго милуватися цією дивовижною недодідькові не можна було. Він мусив мерщій повертатися в пекло.

Тим часом грішники казилися через власне безсилля. Як це так, що вони — дужі й люті — не можуть розв'язати язика якійсь кволій чортиці?!

— Ти скажеш, де справжній вихід нагору, чи ні?! — вкотре запитував ватаг грішників Горзулію.

— Я не знаю, — насилу відповідала змучена бісичка. — Не знаю.

— Не бреш! — грішник підніс до її горла здоровезного ножаку-мачете. — Якщо не покажеш нам дорогу, я зітну твою нечисту голову з твоїх нечистих пліч! То що?!

По щоках Горзулії потекли сльози. Вона мотала головою, промовляючи:

— Я... я не знаю. Нічого... не знаю.

— Тож помри!!! — люто вигукнув ватажок грішників і замахнувся.

Свиснув клинок, розтинаючи сперте пекельне повітря. Горзулія щосили втиснулася в кам'яну брилу, біля якої стояла прив'язана. Краєчок леза ледве розітнув шкіру на тонкій шиї. Чвиркнула кров.

— Чортиця! — роздратовано просичав грішник. — Ще й пручається! То ж на тобі! — Він знову замахнувся.

— Стій!!! — раптом пролунало десь угорі.

Грішники озирнулися. Горзулія глянула туди, звідки лунав голос, — і зомліла. На скелі стояв Вельзепер.

— Ось я! — знову озвався він. — Це ж я вам потрібен. Ідіть сюди.

Двічі припрошувати грішників не було потреби. Усі втрьох ринулися дертися на скелю.

— Ворушіться ж, я чекаю! — заохочував їх Вельзепер. — Швидше, бо так і не дізнаєтесь, де вихід нагору! Лізьте сюди, дурники!

Побачивши, що грішники вже здолали половину відстані до нього, недодіько трохи відбіг від краю і зупинився, чекаючи. Ось над кручею з'явилися руки першого грішника. Вони вхопилися за камені. Ось вже й голова. Ось грішник почав вилазити на полог. Вельзепер ще раз гукнув і стрімко побіг ущелиною. Перший грішник подав руку другому й витягнув його до себе. Третього вони не стали ждати і вдвох погналися за втікачем.

Вельзепер знав цю місцину, як свої копита. Він перестрибував із каменя на камінь, немов гірський баран. Але й грішники вже добряче навчилися давати собі раду в Шпичаках Диявола. Вони майже не відставали. Ба більше, починали наздоганяти чортика.

— Швидше! Жени! — підганяв поплічника ватажок. — Що, чортяко, стомився?! — гукав услід Вельзеперові.

А той і справді вже почав накульгувати на ногу: чи підвернув, чи пошкодив об гострий камінь.

— Гаплик тобі, погань смердюча! — зловтішався головний грішник. — Прощайся з життям!

Коли до втікача лишалося метрів з десять, він раптом завернув за величезну глибу. Переслідувачі забігли за ту каменюку, але не побачили своєї жертви. Зате помітили вхід до печери. І звідти їх кликав Вельзепер:

— Я тут! Сюди! Чого поставали! Сюди! Я тут!

— Там тобі й смерть! — зловісно посміхнувся ватаг і рушив до печери. За ним ішли розпалені гонитвою посіпаки.

У печерних сутінках мало що було видно. Грішники йшли навпомацки, на голос, який і далі кликав їх до себе:

— Я тут. Я тут, придурки. Ідіть сюди!

Голос був, а Вельзепера не було. Гонителі стояли вже ось тут, звідки їх гукав той ненависний чорт, але його ніде не було. Голос долинав просто з-під землі. Тоді ватажок почав розгрібати каміння під ногами. Голос подужчав. Відкидаючи камінь за каменем, грішник аж гарчав від люті і солодкого передчуття близької розплати із зухвальцем. Каміння відлітало і вдарялося об стіну печери. І ось разом з черговим каменем полетів і... голос! У польоті він ще раз прокричав: «Ідіть сюди, придурки!», а потім камінь грюкнувся об стіну. Щось хруснуло, голос урвався.

Один з грішників підійшов до стіни і підібрав із землі... розтрощений диктофон.

З нелюдським гарчанням і вереском троє грішників бігли назад, до скелі з бісичкою. Але так швидко злазити з пекельних шпичаків, як вилазити на них, вони не вміли. Стоячи на краю урвища, вони могли тільки спостерігати, як вже геть далеко Вельзепер несе на руках свою кохану. І вони нічого не можуть вдіяти. Грішники безсило завили, а потім чомусь хижо накинулися один на одного з кулаками.

Епілог

— Вже швидко розвидниться?

— Так, кохана.

— І буде небо?

— О, ти побачиш, яке воно прекрасне.

— І все буде добре?

— Так, мила, все буде чудово. Ми ж разом.

— Так, ми разом. А ще будуть оті... як ти казав?

— Цукерки, мій вогничку. Будуть цукерки. Ти навіть не уявляєш, які вони смачніючі!

— Любий, а вони не здивуються, що нас тепер тут двоє?

— Та ні. Думаю, що вони зрадіють. Тільки ж не забудь, що я тобі казав: цукерку спочатку треба розгорнути...